

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณ

ชุมชนตลาดบน อำเภอสวี จังหวัดชุมพร

The Survey and Inventory of Valuable Buildings Worthy of Preservation in

Talaad Bon Community, Sawi District, Chumphon Province

นายปริญา ชูแก้ว

Mr.Parinya Chukaew

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณรายได้ ประจำปี 2560

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย)

โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน
อำเภอสวี จังหวัดชุมพร

ชื่อโครงการ (ภาษาอังกฤษ)

The Survey and Inventory of Valuable Buildings Worthy of Preservation in Talaad Bon
Community, Sawi District, Chumphon Province

แหล่งเงิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประจำปีงบประมาณ 2560

จำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุน 80,000 บาท

ระยะเวลาการทำวิจัย 12 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน
พุทธศักราช 2560

หัวหน้าโครงการวิจัย นายปริญญา ชูแก้ว อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง E-mail: parinya74@hotmail.com

คำสำคัญ: แผนที่มรดกวัฒนธรรม การอนุรักษ์และพัฒนา คุณค่าทางประวัติศาสตร์
คุณค่าทางสถาปัตยกรรม

Keywords: Cultural Heritage Atlas, Conservation and Development, Historical Value,
Architectural Value

บทคัดย่อ

รายงานฉบับสมบูรณ์นี้เป็นผลผลิตจากโครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ซึ่งสนับสนุนโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ร่วมกับเทศบาลตำบลนาโพธิ์ เครือข่ายสถาบันการศึกษา กลุ่มอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประชาชนผู้อยู่อาศัยในชุมชนตลาดบน

จากการสำรวจพบว่าอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์มีจำนวนทั้งสิ้น 62 รายการ โดยทั้งหมดเป็นอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญของชุมชน และเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่มีความงดงามด้วยฝีมือการก่อสร้างของช่างในอดีต

ข้อมูลในรายงานฉบับสมบูรณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงร่วมกันสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนเมือง การพัฒนาชุมชนและสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนตลาดบนยังคงเป็นชุมชนที่สามารถรักษาวิถีชีวิต เอกลักษณ์ และความภาคภูมิใจของตนเองต่อไปได้ในอนาคต

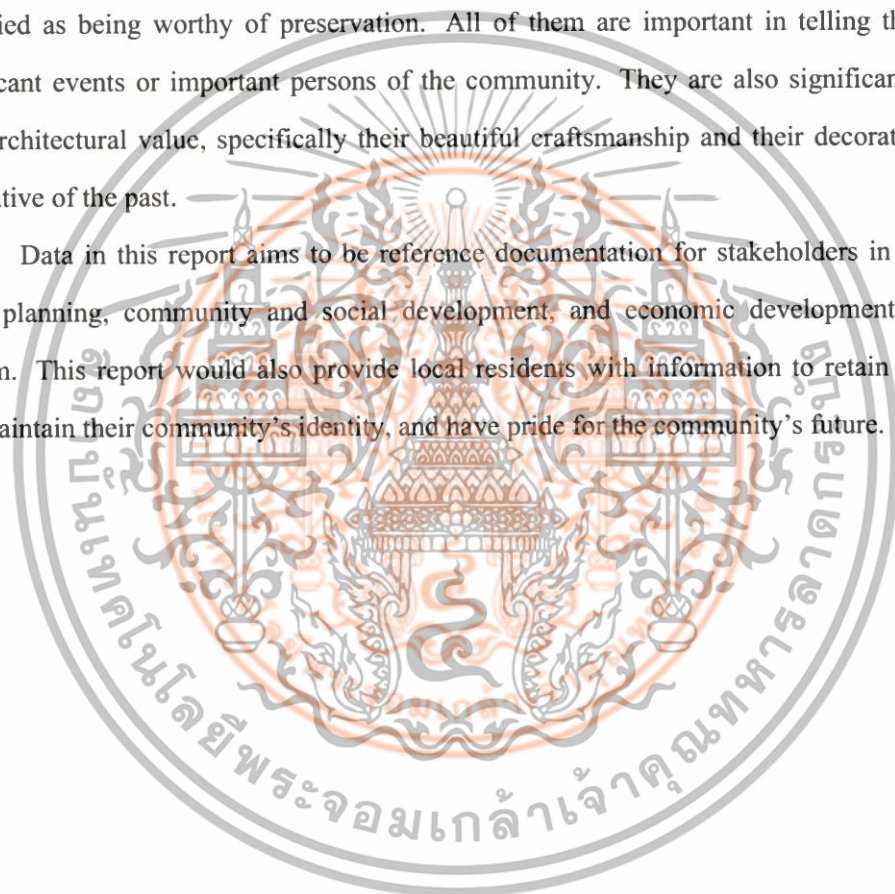

Abstract

The final report is a result of the research project titled “The Survey and Inventory of Valuable Buildings Worthy of Preservation in Talaad Bon Community, Sawi District, Chumphon Province.” This project was supported by the Faculty of Architecture of King Mongkut’s Institute of Technology Ladkrabang, the Na Pho District Municipality, educational institutions, a local historic preservation group, and owners of residences in the Talaad Bon Community.

From the field surveys conducted during this project, 62 buildings in the community were identified as being worthy of preservation. All of them are important in telling the history of significant events or important persons of the community. They are also significant because of their architectural value, specifically their beautiful craftsmanship and their decorations that are illustrative of the past.

Data in this report aims to be reference documentation for stakeholders in the fields of urban planning, community and social development, and economic development for cultural tourism. This report would also provide local residents with information to retain their way of life, maintain their community’s identity, and have pride for the community’s future.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอศรี จังหวัดชุมพร ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง รวมทั้งผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ดังรายชื่อต่อไปนี้ คือ

1. เทศบาลตำบลนาโพธิ์

1. นายฉัฐพล ใจสะอาด นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาโพธิ์

2. เครือข่ายผู้สนใจประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดบน

1. อาจารย์บำรุง อุสุภาพ อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอศรี จังหวัดชุมพร

2. คุณอุมวาลี บำรุงวิรุฬห์รักษ์

3. เจ้าของอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทั้ง 62 รายการ

4. นักศึกษาคณะวิชาสถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

1. นายฉัฐพงษ์ แซ่ลิ้ม

2. นายฉัฐพงษ์ ผลพิบูลย์ลาภ

3. นายรัชกร จำเรียง

4. นายปริญญ์ ปุณฺณถาวร

5. นายพงศธร ตัญญาญจน์

6. นายทศวรรษ ทัณฺญเจริญ

7. นายธนิต ลิขิตชลธาร

8. นายปวีรรัต เชื้อวงษ์พรหม

9. นายไพท คมไธสง

10. นายพรพิพัฒน์ สีกหาญ

11. นายอชิร ก่อแก้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	I
บทคัดย่อภาษาไทย	III
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	IV
สารบัญเรื่อง	V
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความจำเป็นของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.4 ขั้นตอนของการวิจัย	3
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดการอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์	5
2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์	12
2.3 การจัดทำแผนที่มรดกวัฒนธรรม	17
2.4 วิธีการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น	19
2.5 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์	23
2.6 กรณีศึกษาการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์	25
บทที่ 3 กระบวนการมีส่วนร่วม	33
3.1 ความเป็นมาของการมีส่วนร่วมในโครงการวิจัย	33
3.2 การสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1	34
3.3 การสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 2	35
บทที่ 4 ประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม	38
4.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมา	38
4.2 การสำรวจและเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรม	42
4.3 บัญชีอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน	44

สารบัญ (ต่อ)

4.4 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน	59
4.5 การประเมินด้านความแท้และบูรณภาพขั้นต้นของอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน	70
4.6 การพิจารณาคุณค่าความสำคัญทางสุนทรียภาพของอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน	71
บทที่ 5 สรุปผลและเสนอแนะ	72
5.1 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบน	72
5.2 แนวทางการจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบน	73
5.3 ข้อเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม	76

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความจำเป็นของการวิจัย

ชุมชนตลาดบน อำเภอสวี จังหวัดชุมพร เป็นย่านการค้าและที่พักอาศัยที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี มีสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่สวยงามโดดเด่น อีกทั้งยังมีวิถีชีวิตมีประเพณีที่สืบทอดต่อเนื่องกันมานาน ซึ่งมีส่วนส่งเสริมเอกลักษณ์และนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของเมือง

การค้าขายในย่านชุมชนตลาดบนเจริญเติบโตมาอย่างต่อเนื่องจากชุมชนค้าขายขนาดเล็กจนกลายมาเป็นย่านการค้าสำคัญของอำเภอ จนกระทั่งมีการพัฒนาระบบถนนและทางหลวงทำให้มีการสร้างศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแห่งใหม่ที่อยู่ใกล้กับทางหลวง ส่งผลให้การค้าขายในย่านนี้ค่อย ๆ ชะงักลงดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อาคารและสิ่งปลูกสร้างหลายแห่งในย่านนี้ก็ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีจากเจ้าของ แต่ก็ยังมีอาคารเก่าแก่อีกหลายหลังที่มีสภาพทรุดโทรม และอาจถูกรื้อถอนลงไปในไม่ช้า

ชุมชนตลาดบนจึงเป็นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของอำเภอสวีและจังหวัดชุมพร โดยเฉพาะในด้านสถาปัตยกรรมและการผังเมืองที่แสดงถึงการขยายตัวทางธุรกิจการค้าสมัยรัชกาลที่ 5 และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน จึงสมควรที่จะดำเนินการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารประวัติศาสตร์บริเวณชุมชนตลาดบนเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในหลายลักษณะสำหรับทั้งภาครัฐและเอกชน ฐานข้อมูลอาคารดังกล่าวอาจใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับกรมศิลปากรในการพิจารณาขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เจ้าของอาคารอาจใช้เป็นข้อมูลในการปกป้องรักษาอาคารของตนจากการถูกทำลายจากโครงการพัฒนาในอนาคต และเทศบาลตำบลนาโพธิ์อาจใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนปรับปรุงย่านประวัติศาสตร์และจัดทำแนวทางการพัฒนาอาคารหรือการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นพิเศษเพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของอาคารที่มีคุณค่าร่วมกันก็จะนำมาซึ่งการหาหนทางในการอนุรักษ์และพัฒนาที่สามารถอยู่ร่วมกันได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากความเป็นมาและประเด็นปัญหา สามารถกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2.1 เพื่อสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน โดยศึกษาบทบาทของกลุ่มสังคม ชุมชน และกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษามรดกวัฒนธรรมในชุมชนตลาดบน

1.2.2 ศึกษาบทบาทประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ และพัฒนาการของชุมชนตลาดบนเพื่อระบุถึงคุณค่า และความสำคัญทางประวัติศาสตร์

1.2.3 ศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมด้านรูปแบบ วัสดุ สภาพ จำนวนชั้น พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร และพิจารณาคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

1.2.4 ศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนตลาดบน

1.2.5 จัดทำบัญชีรายชื่อและฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าให้เป็นเอกสารที่ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้อ้างอิงร่วมกันได้ในการวางแผนดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนอย่างเหมาะสมต่อไป

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ขอบเขตทางด้านพื้นที่ ขอบเขตทางด้านเนื้อหา และขอบเขตทางด้านแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่ คือ พื้นที่ชุมชนตลาดบน ล้อมรอบด้วยถนนสมเด็จเจ้าพระยา ถนนนาครสถ์วัดคูทิส ถนนผดุงเกษม และถนนประชาร่วมใจ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 0.04375 ตารางกิโลเมตร

1.3.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา จะขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลซึ่งจะไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ คือ

1. ประวัติศาสตร์ จะอธิบายถึงความเป็นมาพื้นที่ชุมชนตลาดบน สภาพเศรษฐกิจ และสังคม โดยข้อมูลที่ได้จะใช้ในการพิจารณาคูณค่าทางประวัติศาสตร์

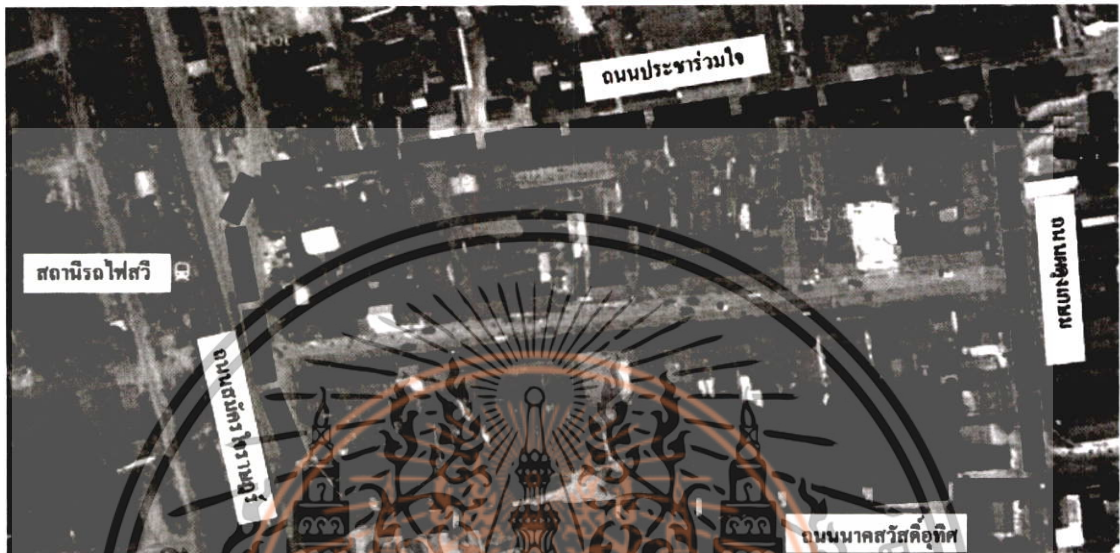
2. ลักษณะทางสถาปัตยกรรม จะอธิบายด้านสภาพ รูปแบบ จำนวนชั้น อายุอาคาร วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง พื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมภายในอาคาร โดยข้อมูลที่ได้จะใช้ในการพิจารณาคูณค่าทางสถาปัตยกรรม และใช้ในการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาด้วยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม

3. กระบวนการมีส่วนร่วม จะอธิบายถึงความเป็นมาของการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ การบันทึกข้อมูล การระบุคุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ และการจัดทำแผนอนุรักษ์ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกวิธีอนุรักษ์ และการนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนอนุรักษ์ที่ได้วางไว้ในอนาคต

1.3.3 ขอบเขตทางด้านแนวความคิดที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ แนวคิดการอนุรักษ์

มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนเอกสารเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตเห็นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ การจัดทำแผนที่มรดกวัฒนธรรม วิธีการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ และกรณีศึกษาการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น

แผนที่ 1.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา
(ภาพ Google Map และจากการสำรวจ)

1.4 ขั้นตอนของการวิจัย

ขั้นตอนของการวิจัยจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ คือ

- 1.4.1 รวบรวมประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ และพัฒนาการของชุมชนตลาดบนทั้งหมด โดยมีการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสาร (พงศาวดาร จดหมายเหตุ หนังสือ) ภาพถ่าย แผนที่ แผนที่ ผัง ฯลฯ จากแหล่งต่างๆ และพิจารณาคุณค่าทางประวัติศาสตร์
- 1.4.2 สำรวจและบันทึกลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่มีคุณค่าด้านรูปแบบ วัสดุสภาพ จำนวนชั้น พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร และพิจารณาคุณค่าทางสถาปัตยกรรม
- 1.4.3 จัดทำประวัติ บัญชีรูปภาพ และแผนที่ของอาคารที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบน
- 1.4.5 วิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม สำหรับด้านประวัติศาสตร์จะใช้วิธีการพรรณนา และด้านสถาปัตยกรรมจะใช้วิธีการพรรณนา และการวิเคราะห์ทางสถาปัตยกรรมซึ่งแสดงผลโดยรูปภาพ รูปถ่าย และการเขียนแบบทางสถาปัตยกรรม
- 1.4.6 นำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานและชุมชนที่เกี่ยวข้อง
- 1.4.7 จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มี

คุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอศรีจังหวัดชุมพร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอศรี จังหวัดชุมพร มีคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ คือ

1.5.1 ย่านชุมชนเก่า หมายถึง ชุมชนที่ยังมีผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีที่ตั้งทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลานาน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญ มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และอาจมีวิถีชีวิตทางด้านสังคม เศรษฐกิจและประเพณีสืบทอดกันต่อ ๆ มา จนถึงปัจจุบัน

1.5.2 อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม หมายถึง อาคารที่บ่งบอกหรือแสดงออกถึงคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม คุณค่าทางด้านอายุ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ของสถานที่นั้นๆ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

16.1 ข้อมูล ภาพถ่าย แบบทางสถาปัตยกรรม และแผนที่ของอาคารที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบนเพื่อใช้ในวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสมต่อไป

1.6.2 แนวทางการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนในลักษณะย่านประวัติศาสตร์

1.6.3 เกิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในกระบวนการวางแผนและบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

1.6.4 เกิดการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ และการรับรู้ต่อสาธารณะ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนในอนาคต

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสนอประเด็นการศึกษา และวิเคราะห์ประเด็นในด้านต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายการเพื่อจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอศรี จังหวัดชุมพร สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 6 แนวคิดหลัก ดังนี้ คือ

1. แนวคิดการอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ จะอธิบายถึงเหตุผลและความสำคัญ แนวทางและเทคนิคที่ใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนา และการประเมินคุณค่าในด้านต่าง ๆ
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ จะอธิบายถึงเหตุผลและความสำคัญ แนวทางและเทคนิคที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. การจัดทำแผนที่มรดกวัฒนธรรม จะอธิบายถึงความสำคัญ กระบวนการในการจัดทำและการนำไปใช้
4. วิธีการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น
5. กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ จะอธิบายถึงข้อจำกัดและอำนาจของกฎหมายแต่ละฉบับที่ท้องถิ่นสามารถประกาศพื้นที่เพื่อการปกป้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. กรณีศึกษารวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ จะอธิบายวิวัฒนาการในด้านแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์จากโบราณสถานมาสู่การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์จนกระทั่งนำมาสู่การปฏิบัติจริงในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น และเปรียบเทียบกับกรณีการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

2.1 แนวคิดการอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์

การศึกษาแนวคิดการอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในสำรวจ บันทึก และจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน โดยจะศึกษาถึงความสำคัญและเหตุผลของการอนุรักษ์ การระบุคุณค่าความสำคัญ ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เทคนิคและวิธีการในการอนุรักษ์ และการประเมินคุณภาพของอาคาร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและช่วยในการตัดสินใจเพื่อเสนอแนว

ทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนแบบมีส่วนร่วมในแนวทางที่เหมาะสม และสอดคล้องกับแนวทางและนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาทั้งจากเจ้าของอาคารและเทศบาลตำบลนาโพธิ์ รวมทั้งผู้อยู่อาศัยในชุมชนด้วย

Manley and Guise (1998: 72 – 73) มีความเห็นว่าชุมชนประวัติศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมืองชั้นในของประเทศต่าง ๆ ในโลก จะเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อเมืองในด้านการพักอาศัย สังคมเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่อดีตและอาจต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยผู้เขียนทั้ง 2 ให้ความเห็นว่าชุมชนประวัติศาสตร์เหล่านี้ควรได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาด้วยแนวทาง เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม โดย Sanoff (1978: 44 – 45) ได้ให้เหตุผลของการอนุรักษ์พื้นที่ย่านประวัติศาสตร์ในเมือง ชุมชนดั้งเดิม รวมทั้งอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และความสำคัญทางสถาปัตยกรรมไว้ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. เพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม (cultural memory) เนื่องจากการรักษาอาคารเก่า คือการรักษาหลักฐานทางกายภาพในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดคุณค่าและความสามารถของบรรพบุรุษ ให้คนในยุคปัจจุบันและอนาคตได้ศึกษาและชื่นชม

2. เพื่อรักษาปฏิสัมพันธ์ในชุมชน (successful proxemics) ซึ่งความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์เมื่อมีความสมดุลระหว่างคน กิจกรรมและสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจถูกรบกวนจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ได้ ดังนั้นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนดั้งเดิมจะช่วยป้องกันปัญหานี้ได้ และคงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

3. เพื่อรักษาความหลากหลายของสภาพแวดล้อม (environmental diversity) ซึ่งช่วยให้สามารถคงลักษณะพื้นถิ่นและช่วยรักษามีมือช่างเอาไว้ได้ ชุมชนดั้งเดิมไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลักษณะการผลิตและเทคโนโลยีระดับสูงมากนักทำให้การไหลออกของเงินทุนและทรัพยากรน้อยลง

4. เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic gain) เนื่องจากประหยัดค่าใช้จ่ายในการสร้างอาคารใหม่ขึ้นมาหากอาคารเก่ายังมีสภาพดีอยู่ อาคารและชุมชนดั้งเดิมที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้จะสามารถใช้เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งด้วย

เมื่อผู้ศึกษาเพื่อจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาได้พิจารณาถึงเหตุผลและความสำคัญที่จะอนุรักษ์อาคาร สิ่งปลูกสร้าง พื้นที่ หรือชุมชนประวัติศาสตร์ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งแห่งใดแล้ว จะต้องทำการระบุ (identification) คุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ ด้วย ปัจจุบันการแบ่งคุณค่ามรดกวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ กฎบัตรบুরา (the Burra Charter) อ้างโดย ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนิจูติ (2552: 70 – 75) ได้แบ่งคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับอาคารเก่า และชุมชนประวัติศาสตร์ออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ (aesthetic value) หมายถึง คุณค่าที่รับรู้จากประสาทสัมผัสต่างๆ ด้าน ได้แก่ รูปทรง ขนาด สี ผิวสัมผัส และวัสดุ ที่ประกอบขึ้นเป็นกายภาพของสถานที่ทางประวัติศาสตร์นั้น และยังครอบคลุมถึงสัมผัส กลิ่น และเสียงที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ และการใช้สอย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถานที่นั้นด้วย คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพนี้แบ่งคุณค่าออกเป็น 2 ด้าน คือ คุณค่าทางศิลปกรรม (artistic value) เช่น ความสวยงามของลวดลายตกแต่งบนอาคาร และคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (architectural value) เช่น รูปทรงอาคารหรือรูปแบบโครงสร้างอาคารที่สวยงาม มีลักษณะเฉพาะ เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถนำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยสนองความต้องการของคนปัจจุบันได้

2. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ (historic value) เป็นพื้นฐานของคุณค่าในทุก ๆ ด้าน สถานที่ใด ๆ จะมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ก็ต่อเมื่อสถานที่นั้นมีอิทธิพล หรือได้รับอิทธิพลจาก เหตุการณ์ และบุคคลในช่วงใดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญ คุณค่าทางประวัติศาสตร์จะมีความเด่นชัดเมื่อหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลนั้นยังปรากฏอยู่ในพื้นที่ หรือสถานที่นั้นยังมีความสมบูรณ์อยู่ แต่บางครั้งสถานที่นั้นอาจเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญอย่างมากจนแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตามก็ยังคงคุณค่าอยู่ได้

3. คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ (scientific value) หมายถึงคุณค่าทางด้านการศึกษาวิจัย (research value) คุณค่านี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ความหายาก และการที่สถานที่นั้นสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในอนาคตได้

4. คุณค่าทางด้านสังคม (social value) ครอบคลุมคุณค่าของสถานที่ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของจิตวิญญาณ ความเชื่อ การเมือง ชนชาติ หรือวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อย

หลังจากที่ได้มีการระบุคุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของอาคารเก่า หรือชุมชนประวัติศาสตร์แล้ว Cohen (1999: 266 – 270) ได้เสนอว่าผู้ศึกษาควรจะต้องทำการบันทึก (documentation) ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าความสำคัญให้ครบทุกด้าน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และตัดสินใจในการเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาในแนวทางที่เหมาะสม โดยข้อมูลเหล่านี้ประกอบด้วย

1. กรรมสิทธิ์การครอบครองที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง
2. การใช้ประโยชน์ในที่ดิน
3. สภาพปัจจุบัน รูปแบบ อายุ วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างและกิจกรรมภายในอาคารเพื่อใช้ในการพิจารณาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคาร

4. ที่ตั้งของชุมชน โครงข่ายการคมนาคมและการเข้าถึง
5. สภาพสังคมเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น ระดับรายได้ของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน
6. ลักษณะการให้บริการระบบสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา

สำหรับอายุของอาคารเก่าและชุมชนประวัติศาสตร์นั้น ตามหลักปฏิบัติสากลได้กำหนดเส้นแบ่งระหว่างอดีตกับปัจจุบันไว้ที่ 50 ปี จึงมักใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดอายุของโบราณสถานว่าต้องมากกว่า 50 ปี ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาใช้เกณฑ์นี้ และอังกฤษใช้ 30 ปี เป็นอย่างน้อย ในสมัย

รัชกาลที่ 7 เมื่อพุทธศักราช 2469 หน่วยงานที่ดูแลด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม คือ ราช
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บัณฑิตยสภา ได้กำหนดอายุของโบราณสถานไว้โดยประมาณว่าตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป แต่ปัจจุบันกรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมได้มีการกำหนดอายุของโบราณสถานหรืออาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้อย่างเป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่ในหลายประเทศที่ว่าไม่จำเป็นต้องกำหนดอายุ โดยเฉพาะฝรั่งเศสซึ่งถือเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ก็มีอาคารที่สร้างมาไม่นานแต่ได้อยู่ในฐานะข้อมูลโบราณสถาน (ฝรั่งเศสเรียก inventaire หรือ inventory ในภาษาอังกฤษ) แล้ว เช่น อาคาร Betelguese และโรงแรม Le Flaine ที่สร้างในคริสต์ศักราช 1966 ก็ขึ้นบัญชีเป็น supplementary inventory (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553: 6 – 7)

เมื่อผู้ศึกษาทำการระบุและบันทึกคุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของอาคารเก่า หรือชุมชนประวัติศาสตร์แล้ว Feilden and Jokilehto (1998: 17) อธิบายว่าผู้ศึกษาจะต้องทำการประเมิน (assessment) ว่าอาคารเก่า หรือชุมชนประวัติศาสตร์ที่จะอนุรักษ์นั้นมีสถานะเป็นอย่างไร โดยทำการประเมินในด้านการทดสอบความแท้ (test of authenticity) และการประเมินบูรณภาพ (assessment of integrity) โดย ยงธิศรี พิมพ์เสถียร (2555: 31 – 32) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินทั้ง 2 ด้าน ดังนี้ คือ

1. การทดสอบความแท้ (test of authenticity) คำว่า ความแท้ (authenticity) หมายถึง คุณภาพแหล่งมรดก เช่น อาคารเก่า หรือชุมชนประวัติศาสตร์ยังคงรักษาลักษณะดั้งเดิมไว้มากน้อยเพียงใด การทดสอบความแท้จะพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ

1.1 ความแท้ในด้านรูปแบบหรือการออกแบบ (authenticity in design) หมายถึง แหล่งมรดกนั้นยังมีรูปแบบที่เป็นในอดีตหรือไม่ เช่น อาคารดั้งเดิมเป็นสองชั้นแต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสามชั้น ถือว่าเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปแล้ว

1.2 ความแท้ในด้านวัสดุ (authenticity in material) หมายถึง แหล่งมรดกนั้นยังมีการใช้วัสดุตามที่เป็นในอดีตหรือไม่ เช่น วัสดุผนังหลังคาเคยเป็นกระเบื้องดินเผาแต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกระเบื้องซีเมนต์ แม้จะมีรูปทรงและขนาดเดียวกันกับในอดีตแต่ถือว่าขาดความแท้ในด้านวัสดุ

1.3 ความแท้ในด้านฝีมือช่าง (authenticity in workmanship) หมายถึง ยังคงรักษาวิธีการก่อสร้างแบบเดิมหรือไม่ เช่น การซ่อมแซมผนังปูนโบราณแบบปูนดำ แม้ว่าจะซ่อมแซมให้มีรูปแบบและพื้นผิวเหมือนเดิมแต่ใช้ปูนซีเมนต์แทนปูนดำ ก็ถือว่าขาดความแท้ในด้านฝีมือช่าง

1.4 ความแท้ในด้านสภาพโดยรอบ (authenticity in setting) หมายถึง ยังคงรักษาสภาพโดยรอบของแหล่งมรดกไว้ได้มากน้อยเพียงใด แม้ว่าแหล่งมรดกที่ทำการประเมินจะยังคงรูปแบบ วัสดุ ฝีมือช่างเหมือนของเดิม แต่หากสภาพข้างเคียงไม่ว่าจะเป็นอาคาร สิ่งก่อสร้าง หรือพื้นที่ว่าง ได้มีการเปลี่ยนแปลง เช่น มีการถมพื้นที่ การก่อสร้างอาคารใหม่ การต่อเติมอาคารใกล้เคียง ก็จะทำให้ความแท้ในด้านสภาพโดยรอบนั้นลดลง

2. การประเมินบูรณภาพ (assessment of integrity) คำว่า บูรณภาพ (integrity) หมายถึง ความครบถ้วนสมบูรณ์ (wholeness) และการไม่ถูกรบกวน (intactness) ของแหล่งมรดก ในกรณีของเมืองเก่าหรือชุมชนประวัติศาสตร์ มักจะพิจารณาองค์ประกอบดั้งเดิมของเมือง เช่น คูเมือง กำแพงเมือง ป้อมปราการ ศาสนสถาน วัด บ้านเจ้าเมือง ระบบโครงข่ายถนน การระบายน้ำ เป็นต้น ว่ายังคงอยู่หรือไม่ ในกรณีของอาคารหรือกลุ่มอาคาร ก็จะพิจารณาว่าองค์ประกอบเดิมยังอยู่ครบเพียงใด และหากว่ายังอยู่ครบแต่ได้มีการต่อเติมหรือติดตั้งอุปกรณ์เพิ่ม เช่น ป้ายโฆษณา เครื่องปรับอากาศ งานรับสัญญาณดาวเทียม เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการรบกวนบูรณภาพของอาคารหรือกลุ่มอาคารนั้นด้วย

ข้อสรุปที่ผู้ศึกษาได้จากการประเมินในด้านการทดสอบความแท้และการประเมินบูรณภาพของอาคารเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมนั้นจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกวิธีการอนุรักษ์ (treatment) ด้วยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม โดย Tyler (2000 : 22 – 32) Sanoff (1978: 46 – 49) และ Fitch (2001: 83 – 136) ได้ให้ความหมายของเทคนิคและวิธีการอนุรักษ์อาคารเก่า ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นแนวทาง 7 ระดับ ดังนี้ คือ

1. การป้องกัน (protection) หมายถึง การดำเนินการที่ไม่รบกวนสภาพปัจจุบันของอาคารเก่า แต่จะต้องปกป้องมิให้เสื่อมสภาพลงไปมากกว่าที่เป็นอยู่
2. การสงวนรักษา (preservation) หมายถึง การรักษาให้คงสภาพโดยไม่มีการต่อเติมใดๆ แต่อาจทำการเสริมความมั่นคงได้
3. การบูรณะ (restoration) หมายถึง การทำให้อาคารเก่ากลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็นในอดีตในสมัยหนึ่งสมัยใดตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งสามารถเพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายไปได้หากมีหลักฐานที่ชัดเจน การบูรณะจะต้องอาศัยการค้นคว้า วิจัย และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงเพื่อให้ได้รูปปลั๊กชนิดที่เหมือนอาคารเดิมมากที่สุด
4. การฟื้นฟู (rehabilitation) หมายถึง การรักษาส່วนของอาคารเก่าที่มีคุณค่าไว้โดยการทำ ความสะอาด การเสริมความแข็งแรง การปรับปรุงงานระบบและสาธารณูปโภคให้ทันสมัย การเพิ่มเติมส่วนประกอบใหม่ หรือวิธีการอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันเพื่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ที่ใกล้เคียง หรือสอดคล้องกับการใช้สอยเดิม วิธีการฟื้นฟูยังรวมถึงการรักษอาคารเก่าให้มีอายุยืนยาวโดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาคารเดิมน้อยที่สุด
5. การสร้างขึ้นมาใหม่ (reconstruction) หมายถึง การก่อสร้างอาคารขึ้นมาใหม่โดยอาศัยเอกสารหรือหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งส่วนมากเป็นการก่อสร้างในพื้นที่เดิมโดยที่อาคารเดิมนั้นได้พังทลายลงหมดแล้ว
6. การย้ายที่ตั้ง (relocation) หมายถึง การขนย้าย เคลื่อนย้ายอาคารจากที่ตั้งเดิมไปสู่ที่ตั้งใหม่ เหตุผลของการย้ายที่ตั้ง อาจด้วยมาจากการที่สภาพแวดล้อมในที่ตั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลงไป

มากจนกระทั่งไม่เหมาะแก่การสงวนรักษาอาคารนั้น จึงต้องย้ายไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ อาคารที่
หลังจากการย้ายที่ตั้งแล้วอาจใช้วิธีการฟื้นฟูเพื่อการสงวนรักษาก็ได้

7. การสื่อความหมาย (interpretation) หมายถึง การสื่อความหมายด้วยโครงสร้างใหม่ที่
แตกต่างจากเดิม ตามกฎบัตรอโคโมสว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดก
วัฒนธรรม (The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage
Sites) วิธีการสื่อความหมายสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การสร้างโครงสร้างใหม่ การ
จัดทำป้ายสื่อความหมาย หรือการจัดนิทรรศการ เป็นต้น

นอกจากการอนุรักษ์อาคารเก่าแล้ว พื้นที่หรือชุมชนประวัติศาสตร์ก็ควรได้รับการอนุรักษ์
และพัฒนาด้วยเช่นกัน โดย Feilden และ Jokilehto (1998) ได้ให้หลักการในแง่ของการวางแผน
อนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ (method of planning approach to historic city) ไว้ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. การบูรณาการแผนการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนาเมือง (integrated conservation) กลวิธี
ที่ใช้ในการวางแผนพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเมือง ประกอบไปด้วยเทคนิคทางด้านอนุรักษ์และ
ฟื้นฟู รวมทั้งการจัดการบริการสาธารณะที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพของพื้นที่ในระยะยาว โดยมีการ
วางแผนร่วมกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ และมีการออกกฎหมายข้อบังคับและการกำหนดมาตรฐานในการ
ปฏิบัติ

2. การควบคุมการเปลี่ยนแปลง (control of change) โดยจัดทำมาตรการควบคุมการพัฒนาที่
มีมากเกินไป การกำหนดขนาดและรูปแบบอาคาร การจำกัดปริมาณการจราจร และจัดเตรียม
โครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม

3. การออกแบบสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติม (infill design) โดยนำหลักการออกแบบชุมชนเมือง
และความงามของเมืองมาประยุกต์ใช้ มีการกำหนดแนวทางในการออกแบบเพื่อให้ได้รูปแบบที่
เหมาะสมกลมกลืนกับลักษณะเฉพาะของเมืองประวัติศาสตร์

4. การบริหารจัดการ (administrative actions) ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
ท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งออกกฎหมายและมาตรการควบคุมและสนับสนุนให้
เป็นไปตามแผนการอนุรักษ์ที่ได้จัดทำไว้

Burns (1963: 14 – 15) และ Chapin and Kaiser (1979: 271 – 275) อธิบายว่า ถึงแม้การ
อนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์มักจะกระทำในบริเวณที่เป็นเมืองเก่าซึ่งมักตั้งอยู่ในเขตชั้นในสุดของ
เมือง แต่ในความเป็นจริงไม่อาจใช้การอนุรักษ์อย่างเดียวได้เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะและ
องค์ประกอบแตกต่างกันไป ดังนั้นเทคนิคที่ใช้กับการจัดการเมืองเก่าจึงมีได้หลายเทคนิค ดังนี้ คือ

1. Urban Renewal หมายถึง กระบวนการ (process) ที่พื้นที่ขนาดใหญ่ของเมือง เช่น
ศูนย์กลางเมืองค่อยๆ ปรับตัวของมันทีละน้อย จนทำให้ลักษณะของพื้นที่เปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งนี้
เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย หรืออีกนัยหนึ่งหมายความว่า

การวางแผนพื้นที่เสื่อมโทรมให้กลับมาใช้ได้ใหม่ โดยใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น
Redevelopment, Rehabilitation หรือ Conservation แล้วแต่ความเหมาะสมของพื้นที่

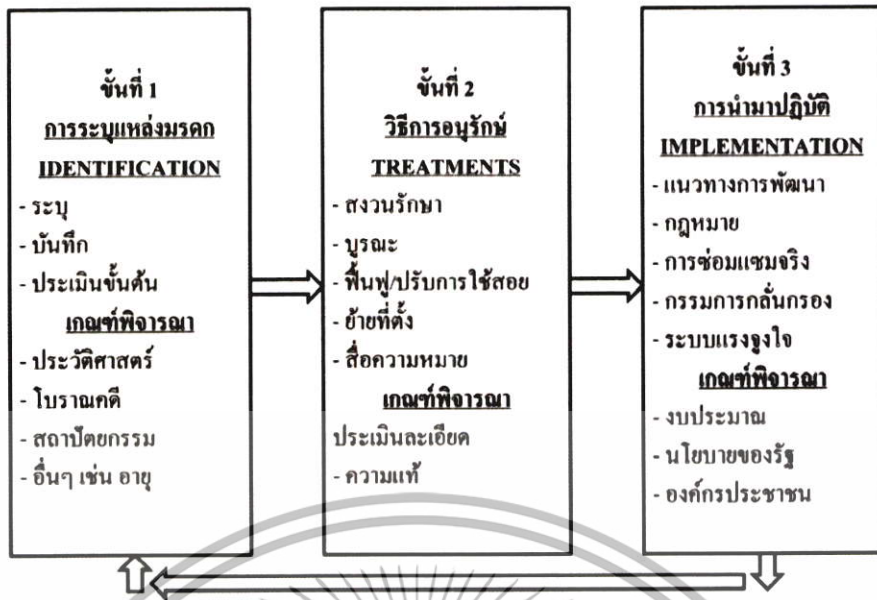
2. Urban Redevelopment หมายถึง กระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องกับการรื้อถอนอาคารที่เสื่อมโทรมลง แล้วให้มีโครงสร้างใหม่ทั้งหมดโดยกระทำตามแผนที่ได้เตรียมไว้ ซึ่ง
โครงสร้างใหม่นี้จะมีความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับโครงสร้างเดิมก่อนที่จะมีการทำใหม่ นอกจากนี้
ยังรวมไปถึงการปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการกระจายตัวของประชากรเดิมให้มี
รูปแบบใหม่ด้วย ซึ่งกระบวนการของ Urban Redevelopment ถือว่าเป็นเทคนิคหนึ่งของ Urban
Renewal ที่เน้นถึงการรื้อถอนอาคารเก่าออกหมด แล้วสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาให้มีความแตกต่าง
จากโครงสร้างเดิม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการรองรับ (capacity) ให้มีสภาพที่เหมาะสมกับ
ความต้องการในยุคหนึ่งๆ

3. Rehabilitation หมายถึง การปรับปรุงพื้นที่เมืองเดิมที่กำลังเสื่อมโทรมให้กลับมาใช้ได้
ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจรวมถึงมาตรการต่างๆ ด้วย เช่น มาตรการลดความหนาแน่นของ
ประชากรลง การเวนคืนกลุ่มอาคารและพื้นที่กร้าง การซ่อมแซมและการบูรณะใหม่ การปรับปรุง
ระบบสาธารณูปโภค การตัดถนนใหม่ การจัดสวนสาธารณะ และแม้กระทั่งการทำความสะอาดใน
พื้นที่

4. Conservation หมายถึง การสงวนรักษาพื้นที่ที่ยังมีสภาพดีในแง่ของการใช้ที่ดินและ
จำนวนประชากร แต่ต้องการมาตรการป้องกันที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะสามารถรักษาสภาพ
อันดีนั้นไว้ และอาจต้องการการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานหรือบริการสาธารณะที่เหมาะสมด้วย
ซึ่งเทคนิคและวิธีการที่นำมาใช้จะขึ้นอยู่กับข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ

จากการศึกษาแนวคิดอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ สรุปได้ว่าแนว
ทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนประวัติศาสตร์จะต้องเริ่มที่การระบุ (identification) คุณค่า
ความสำคัญในด้านต่างๆ หลังจากนั้นจึงทำการบันทึก (documentation) คุณค่าความสำคัญ ทำการ
ประเมิน (assessment) ในด้านการทดสอบความแท้และการประเมินบูรณภาพ ตัดสินใจเลือกวิธี
อนุรักษ์ (treatment) ก่อนที่จะนำสู่การปฏิบัติ (implementation) ซึ่งต้องมีการจัดทำแผนและโครงการ
ที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมาย งบประมาณ และผู้ดำเนินการ ดังภาพที่ 2.1

อย่างไรก็ตาม แนวทางทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนประวัติศาสตร์จะสามารถ
ดำเนินการได้นั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย
ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิแสดงกระบวนการในการวางแผนการอนุรักษ์
การจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบนอยู่ในขั้นที่ 1 การระบุแหล่งมรดก

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์

การศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายของการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มสังคม ชุมชน นักวิชาการ นักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มผลประโยชน์ในการจัดระบบแหล่งมรดกวัฒนธรรมและบันทึกให้เป็นเอกสารท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงร่วมกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูอาคารที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบนที่มีความเหมาะสมต่อไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในระดับสากลนั้นมีความตื่นตัวมากขึ้นเมื่อมีการขยายขอบเขตการอนุรักษ์จากโบราณสถานมาสู่การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้มีกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ในหลายประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเหมือนประเทศไทย เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ได้มีการปรับปรุงด้านกฎหมายอนุรักษ์ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น การงบประมาณ และการจัดตั้งองค์กรเพื่อให้ประชาชนและให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง ต่อมาในคริสต์ศักราช 1987 สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites – ICOMOS) ได้มีการประกาศใช้กฎบัตรว่าด้วยการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และพื้นที่เมืองหรือกฎบัตรวอชิงตัน คริสต์ศักราช 1987 (Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas – Washington Charter 1987) ซึ่งถือเป็นกฎบัตรแรกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองตรง และให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ

อนุรักษ์เมือง โดยได้ระบุไว้ในหัวข้อหลักการและวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมและการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของผู้อยู่อาศัยมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของแผนงานอนุรักษ์และควรได้รับการสนับสนุนให้เกิดขึ้น การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และส่วนของเมืองจะต้องคำนึงถึงผู้อยู่อาศัยเป็นสิ่งแรกสุด

สำหรับประเทศไทย การวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในระยะแรกนั้นมีลักษณะของการวางแผนและตัดสินใจจากรัฐบาลกลาง เช่น แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2538 ที่ไม่ได้ให้บทบาทแก่ชุมชนในพื้นที่ในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีมาตรา 46 ที่ระบุว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

หลังจากนั้น มาตรา 46 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คือ มาตรา 66 และ 67 โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

2. มาตรา 67

1. สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

2. การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้หออนุมัติซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

3. สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการ ส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มีมาตรา 4 ที่ระบุว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

หลังจากนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสิทธิหน้าที่ของปวงชนชาวไทย หน้าที่ของรัฐ และแนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติไว้ในมาตราต่างๆ ดังนี้ คือ

1. มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

1. ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

2. เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

3. ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

2. มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กรชุมชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกัน หรือจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

3. มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

1. อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

2. จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

3. เข้าชื้อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือลดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐ

ต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการ
ที่กฎหมายบัญญัติ

4. มาตรา 50 (8) กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง
สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลาย ทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

5. มาตรา 57 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่

1. อนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม
และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่
เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้
สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

2. อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้
ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์
อย่างสมดุล และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ
และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

6. มาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้บุคคลดำเนินการถ้าการนั้นอาจมี
ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย
สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา
และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มี
การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมา
ประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ
ได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการดังกล่าวด้วย ในการ
ดำเนินการหรืออนุญาตการดำเนินการใด รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน
สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยา ความ
เดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

7. มาตรา 70 รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิ
ดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่
ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ
เป็นอันตราย ต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย

8. มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

1. วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพ
ของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

3. จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

4. จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้ง การประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น

และในประการสำคัญ คือ การให้สิทธิแก่ประชาชนในการเสนอกฎหมายได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยมาตรา 133 กำหนดว่าร่างพระราชบัญญัติให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน และจะให้สิทธิผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

จากแนวคิดการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในระดับสากล และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จนถึงปัจจุบัน ทำให้ชุมชนประวัติศาสตร์ และย่านชุมชนเก่าหลายแห่งในประเทศไทย เช่น ย่านเมืองเก่าภูเก็ต ชุมชนตลาดท่าเตียน ชุมชนตลาดสามชุก ชุมชนริมคลองอัมพวา และชุมชนเชียงคาน เป็นต้น ได้เริ่มการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น และได้กลายเป็นต้นแบบของการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าอีกหลายแห่งในระยะต่อมา

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น Arnstein (1969: 216 – 224) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ระดับ ตั้งแต่ไม่มีส่วนร่วมเลย (Nonparticipation) ไปจนถึงอำนาจของประชาชน (Degree of Citizen Power) ดังนี้ คือ

1. Manipulation หมายถึง การควบคุมโดยรัฐทั้งหมด
2. Therapy หมายถึง การแก้ปัญหาโดยให้ผู้แทนหรือที่ปรึกษาจากรัฐมาให้ความรู้
3. Informing หมายถึง การให้ข่าวสารทางเดียวโดยฝ่ายรัฐ
4. Consultation หมายถึง การให้คำปรึกษาทางเดียวโดยฝ่ายรัฐ
5. Placation หมายถึง การให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมและเปิดโอกาสให้ต่อรองได้ แต่รัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจ
6. Partnership หมายถึง การให้ชุมชนเข้าร่วมตัดสินใจด้วย
7. Delegated Power หมายถึง การให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจ
8. Citizen Control หมายถึง ชุมชนมีสิทธิที่จะเสนอและจัดทำแผนได้เอง

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์สรุปได้ว่าควรส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการรักษามรดกทาง

วัฒนธรรมของตนเอง สำหรับโครงการวิจัยนี้จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดำเนินงาน ตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ การบันทึกข้อมูล การระบุคุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ การตัดสินใจเลือกวิธีอนุรักษ์ และการนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนอนุรักษ์ที่ได้วางไว้

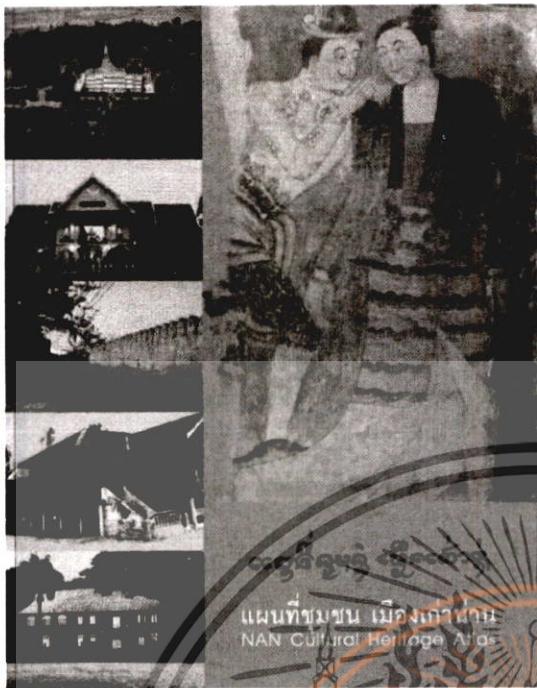
2.3 การจัดทำแผนที่มรดกวัฒนธรรม

แผนที่มรดกวัฒนธรรมเป็นผลผลิตจากกระบวนการที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีความสำคัญในด้านการพักอาศัย สังคม เศรษฐกิจ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่อดีตและอาจต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ชุมชนดั้งเดิม ย่านเมืองเก่า หรือเมืองประวัติศาสตร์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงร่วมกันในกระบวนการแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของพื้นที่ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อไป

การระบุแหล่งแหล่งมรดกวัฒนธรรมนั้น จะเริ่มจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของพื้นที่ การจัดทำแผนที่พื้นฐานระบบดิจิทัล การออกสำรวจและระบุแหล่งมรดก และการนำเสนอในรูปแบบของแผนที่มรดกวัฒนธรรมที่จะเน้นเฉพาะสิ่งที่จับต้องได้ซึ่งสามารถระบุตำแหน่งในแผนที่ ได้แก่ สถาปัตยกรรม บริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญ และแหล่งธรรมชาติที่มีความงดงามและมีความหมายต่อชุมชน เช่น คูเมือง กำแพงเมือง ป้อมปราการ ศาสนสถาน วัด บ้านเจ้าเมือง อาคารบ้านเรือนเอกชน ระบบโครงข่ายถนน และการระบายน้ำ เป็นต้น ส่วนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่หมายรวมถึง ภาษา ลัทธิความเชื่อ เทศกาล อาหาร การแต่งกาย ดนตรี การละเล่น และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะนั้นจะใช้วิธีการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับการใช้พื้นที่และอาคาร เช่น การใช้พื้นที่หรืออาคารสำคัญในเมืองเพื่อการจัดประเพณีประจำปีมาตั้งแต่สมัยโบราณ หรือการใช้เส้นทางในการประกอบพิธีกรรมสำคัญของเมือง หรือลัทธิความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมรดกวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพกับที่ไม่ใช่กายภาพที่บางครั้งไม่สามารถแยกพิจารณาเป็นส่วน ๆ ได้

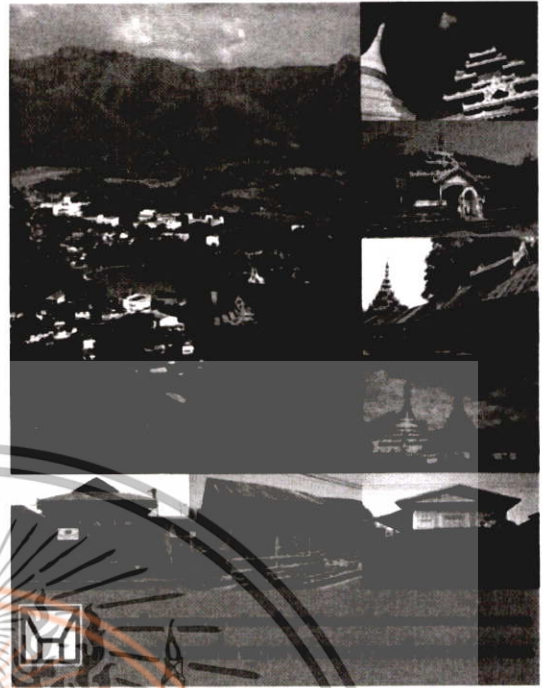
ดังนั้น แผนที่มรดกวัฒนธรรมนี้จึงเป็นเอกสารที่ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ เช่น เทศบาลอาจใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลในด้านต่างๆ ตั้งแต่การออกแบบระบบสาธารณูปโภค การวางแผนปรับปรุงภูมิทัศน์ การปรับปรุงฟื้นฟูชุมชน ตลอดจนการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนภาคธุรกิจเอกชนอาจใช้เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติอันจะนำมาซึ่งเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ในขณะที่ภาคสังคมอาจนำมาใช้เพื่อการปลูกฝังให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจถึงแหล่งมรดกอันมีค่าของเมืองซึ่งจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พื้นที่นั้นยังคงเป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์มีคุณค่าและความหมายต่อทั้งผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือนสืบไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแ

ภาพที่ 2.2 แผนที่มรดกวัฒนธรรมเมืองเก่าห่าน

(ภาพ สำนักงานโยธาฯและแผนที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

ภาพที่ 2.3 แผนที่มรดกวัฒนธรรมเมืองแม่ฮ่องสอน

(ภาพ การเคหะแห่งชาติ)

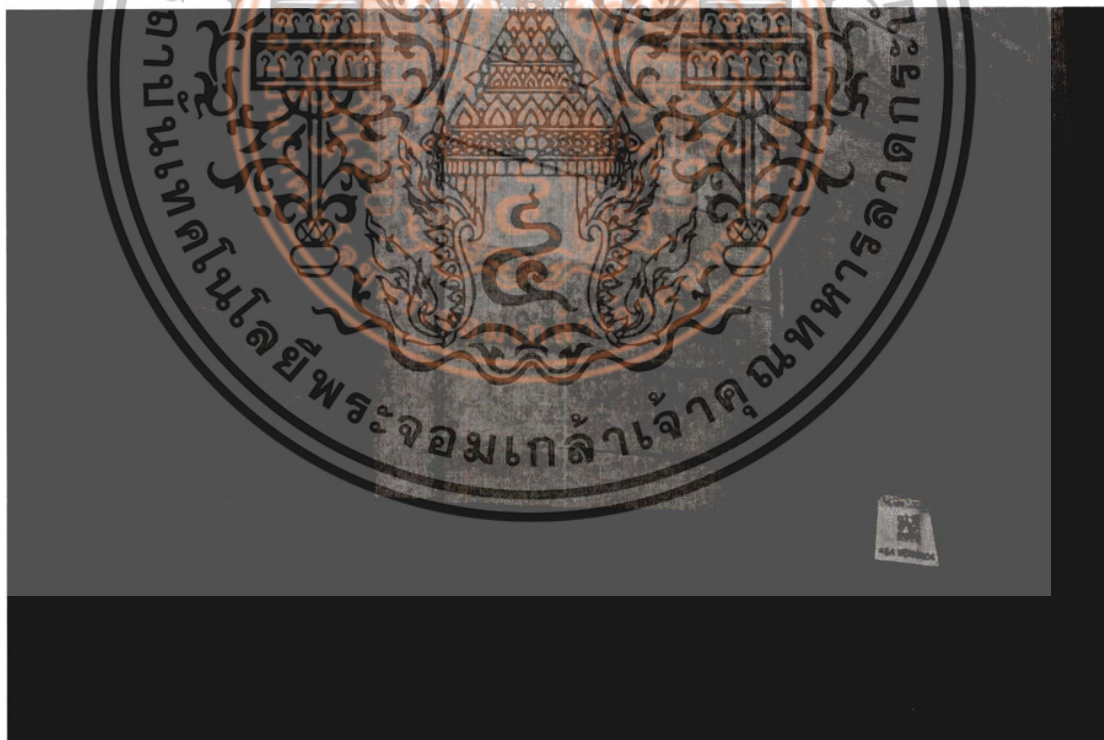
ภาพที่ 2.4 แผนที่แสดงตำแหน่งอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ภาพ การเคหะแห่งชาติ)

ภาพที่ 2.5 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งธรรมชาติและแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน (ภาพ การเคหะแห่งชาติ)

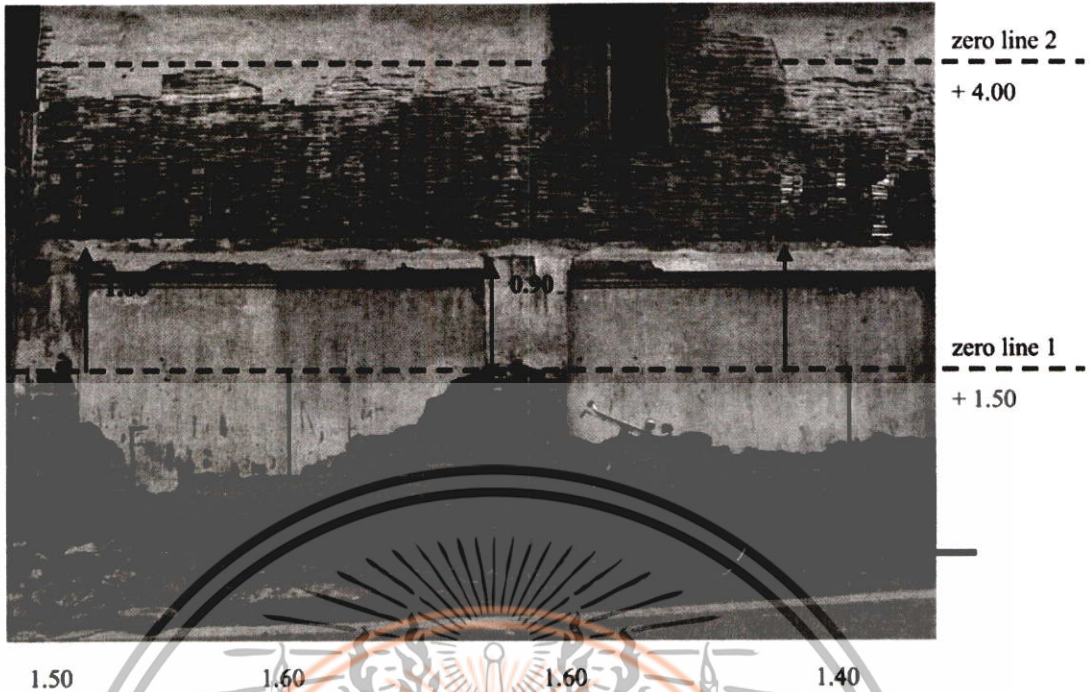
2.4 วิธีการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น

สถาปนิกชาวฟินแลนด์ มาระกุ มัตติลา อธิบายวิธีการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นว่าเป็นการเก็บข้อมูลที่เน้นการเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงด้วยเทคนิคพื้นฐานโดยการสำรวจ รั้ววัด และเขียนแบบสภาพปัจจุบันของอาคารด้วยมือ สำหรับอุปกรณ์หลักที่ใช้ในการทำงานประกอบด้วย ไม้บรรทัด กระดาษ และปากกาเขียน โดยมาระกุ มัตติลา ได้เริ่มจัดกิจกรรมเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น (Vernacular Documentation) ซึ่งเรียกย่อๆ ว่า Vernadoc ในรูปแบบค่ายอาสาสมัครนานาชาติเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช 2548 หลังจากนั้น สูดจิต (เสวตจินดา) สนั่นไหว สถาปนิกชาวไทยได้นำเทคนิคนี้มาใช้และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักในประเทศไทยตั้งแต่พุทธศักราช 2550 เป็นต้นมา โดยมีขั้นตอนการทำงานประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. ขั้นตอนที่ 1 การทำระดับอ้างอิง (zero line) หรือเส้นศูนย์สมมุติ เป็นการกำหนดเส้นอ้างอิงรอบตัวอาคารเพื่อใช้รั้ววัดระดับแนวตั้งของอาคาร โดยปกติจะใช้เส้นสมมุติที่ระดับ 1.50 เมตร เมื่อทำการวัดแนวตั้งจะใช้วิธีวัดขึ้นและวัดลงจากเส้นสมมุติ ซึ่งจะทำให้ได้ระดับพื้นตามความเป็นจริงเช่น เริ่มวัดระดับพื้นจากจุดแรก 1.50 เมตร จุดที่ 2 เมตร แสดงว่าระดับพื้นต่ำกว่าจุดแรก 50 เซนติเมตร

ภาพที่ 2.6 การถ่ายระดับน้ำเพื่อหาแนวเส้นศูนย์สมมุติ (zero line)

ภาพที่ 2.7 การหาเส้นศูนย์สมมุติ (zero line) เพื่อใช้อ้างอิงการรังวัดแนวตั้ง

2. ขั้นตอนที่ 2 การรังวัดและการเขียนเส้นร่าง หลังจากหาเส้นศูนย์สมมุติรอบตัวอาคารแล้ว จึงเริ่มรังวัดอาคารทั้งแนวตั้งและแนวระนาบ โดยใช้ตลับเมตร ในขั้นตอนของการรังวัดนั้น ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนเส้นร่างลงบนกระดาษ โดยทั่วไปใช้กระดาษขนาด A1 ซึ่งถูกติดตั้งบนกระดาษที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ สำหรับขนาด สัดส่วน และการวางหน้ากระดาษนั้น ให้พิจารณาตามความเหมาะสม โดยอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรังวัดและเขียนแบบประกอบด้วย

1. กระดาษเขียนแบบ A1 (841 x 1189 มิลลิเมตร) ติดตั้งบนแผ่นรองเขียน
2. ไม้ทึบหรือทึบสไลด์
3. ไม้ฉากปรับมุม
4. ไม้บรรทัดสเกล
5. ดินสอเบอร์ 4H
6. ปากกาเขียนแบบ ขนาด 0.1, 0.3, 0.5
7. ตลับเมตรขนาด 5 เมตร

ภาพที่ 2.8 การรังวัดอาคาร

ภาพที่ 2.9 การเขียนเส้นร่าง

3. ขั้นตอนที่ 3 การลงเส้นด้วยปากกาเขียนแบบ โดยทั่วไปจะใช้ปากกาเขียนแบบขนาด 0.1 ลงเส้นทั้งหมดของงาน แต่อาจใช้นั้นระยะหรือมิติของงานด้วยปากกาเขียนแบบขนาด 0.3 หรือ 0.5

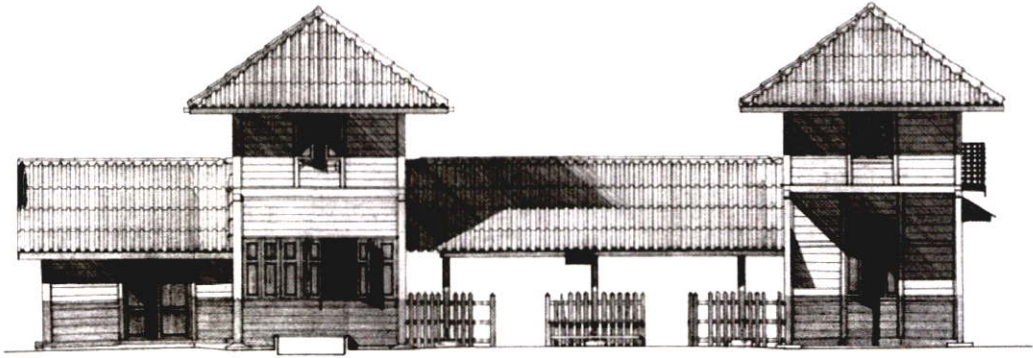
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกอบเพื่อความสวยงามของงานเขียน โดยจะต้องลงเส้นให้ครบทุกรายละเอียดของงานรวมถึง
ร่องรอยการชำรุดเสียหายที่ปรากฏด้วย

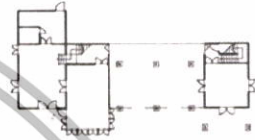

ภาพที่ 2.10 การลงเส้นด้วยปากกาเขียนแบบ

4. ขั้นตอนที่ 4 การลงรายละเอียดของวัสดุและการใส่เงา เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเขียนแบบโดยใช้ปากกาหมึกผสมน้ำตามสัดส่วน เช่น หมึก 1 หยด ต่อน้ำ 10 หยด เป็นต้น ซึ่งการเขียนแบบควรให้ใกล้เคียงวัสดุจริงมากที่สุด เช่น การเขียนลายไม้ และสังกะสีด้วยการแลเงา หรือการเขียนคอนกรีตด้วยการจุด เป็นต้น ส่วนการใส่เงาในงานเขียนแบบจะใช้ปากกาเขียนแบบขนาด 0.1 (ไม่ผสมน้ำ) โดยข้อกำหนดที่ใช้จะไม่ขึ้นกับเวลาให้ได้องศาของเงา แต่จะเขียนเงาด้วยมุม 45 องศาจากซ้ายมาขวาเสมอ โดยการแลเงาจะคำนึงถึงมิติของงานเขียนแบบ และระยะใกล้ไกลของวัตถุ

สถานีโมเดลท่า สถานีรถไฟ บ้านดอนชัย จังหวัดสุพรรณบุรี อนุสรณ์สถาน ๑๕๐ ปี กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร ๒๕๖๑ โดย พญ.ศ. น. ธิติมา นนทิชฌ์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพที่ 2.11 การลงรายละเอียดของวัสดุและการใส่เงา

การเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นช่วยให้ผู้เขียนแบบสามารถฝึกทักษะการทำงานเพื่อให้เป็นคนช่างสังเกต รอบคอบ ใจเย็น และมีสมาธิมากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เขียนแบบได้เรียนรู้ชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คน ในพื้นที่ที่ผู้เขียนแบบเข้าไปทำงาน สำหรับผลงานเขียนแบบสามารถใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ถือเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.5 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์

สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ โดยสามารถดำเนินการได้โดยการประกาศย่านอนุรักษ์ได้ 4 วิธีการ ดังนี้ คือ

1. ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่นๆ) การขึ้นทะเบียนโบราณสถานสามารถกำหนดเขตโบราณสถานซึ่งในเขตโบราณสถานสามารถกำหนดอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญได้ โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนนอกจากรื้อถอนแล้วหากมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจโดยคณะกรรมการวิชาการของกรมศิลปากรก่อน ตัวอย่างเช่น ในพุทธศักราช 2550 กรมศิลปากรได้พิจารณาให้พื้นที่และภายในตลาดร้อยปีสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จัดเป็นโบราณสถานประเภท ย่านประวัติศาสตร์ เนื่องจากความสำคัญในด้านของประวัติศาสตร์ชุมชน และรูปแบบอาคารพื้นถิ่นที่สมควรได้รับการอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของ

ชุมชนต่อไป อย่างไรก็ตาม การใช้พระราชบัญญัตินี้เพื่อปกป้องย่านชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การพิจารณาตัดสินใจมาจากส่วนกลาง ยังไม่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเข้ามาร่วมด้วย รวมทั้งการไม่มีกลไกในการลดแรงกดดันเรื่องการลิดรอนสิทธิในการพัฒนา

2. ประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในผังเมืองรวม โดยในผังเมืองรวมที่ประกาศเป็นกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พุทธศักราช 2518 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่น ๆ) สามารถประกาศเป็นพื้นที่ย่านประโยชน์การใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น พื้นที่บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์หรือเขตเมืองเก่าเชียงใหม่ แต่ที่ผ่านมาการประกาศเป็นย่านอนุรักษ์ดังกล่าวยังขาดกระบวนการปรึกษาหารือกับภาคประชาชนและผู้อยู่อาศัย และการประกาศผังเมืองรวมยังเป็นกฎกระทรวงไม่ใช่ข้อบัญญัติท้องถิ่นเหมือนในประเทศที่มีการกระจายอำนาจที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว นอกจากนี้ยังขาดกระบวนการกลั่นกรองโครงการพัฒนาระดับท้องถิ่นรวมทั้งแรงจูงใจในการอนุรักษ์

3. ประกาศเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยออกเป็นกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ซึ่งเป็นช่องทางที่มีไว้หากท้องถิ่นไม่สามารถหรือไม่ประสงค์ที่จะออกกฎหมายท้องถิ่นในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของตนเองแต่มีปัญหารุนแรงเร่งด่วน ทั้งนี้ได้รวมพื้นที่ที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ด้วยซึ่งชุมชนดั้งเดิมสามารถใช้ช่องทางนี้ได้ในการออกกฎหมายปกป้องดูแล เช่น พื้นที่ย่านการค้าเก่าของเมืองภูเก็ต อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการออกกฎหมายเช่นนี้ต้องอาศัยการปรึกษาหารือกับภาคประชาชนและท้องถิ่นและยังไม่มีระบบแรงจูงใจสำหรับภาคเอกชนเพื่อลดแรงกดดันในการขาดโอกาสในการพัฒนา

4. ประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์โดยข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งสามารถทำได้ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พุทธศักราช 2522 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่น ๆ) รวมทั้งตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีอำนาจในการออกกฎหมายท้องถิ่นเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และสถาปัตยกรรมได้ ในกรณีนี้ได้เกิดขึ้นแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นก่อนที่จะมีการประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ในกฎหมายโบราณสถาน สำหรับประเทศไทย ในพุทธศักราช 2553 เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้ออกเทศบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน เรื่อง กำหนดประเภท ลักษณะ แบบ รูปทรง ระยะหรือระดับของอาคาร และบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือประเภทในท้องที่เทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งถือว่าเป็นการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นสำหรับการอนุรักษ์ย่านชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมเป็นแห่งแรกของประเทศ อย่างไรก็ตามช่องทางนี้อาจเป็นช่องทางที่เหมาะสมแต่ต้องมีปัจจัยที่สำคัญ คือ การปรึกษาหารือที่มีประสิทธิภาพระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งจะต้องมีความเห็นชอบร่วมกัน

การมีช่องทางของกฎหมายต่างๆ ในการปกป้องย่านชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมดั้งข้างต้นทำให้ไม่จำเป็นต้องอาศัยการร่างกฎหมายฉบับใหม่โดยเฉพาะแต่ควรเน้นในด้านการบูรณาการให้ท้องถิ่นสามารถประกาศพื้นที่เพื่อการปกป้องได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

1. การประกาศเป็นย่านอนุรักษ์สามารถดำเนินการได้โดยกฎหมายต่าง ๆ ร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง เพื่อให้มีการปกป้องที่รอบด้าน
2. ให้มีกลไกในการปรึกษาหารือกับประชาชนผู้อยู่อาศัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถใช้กฎหมายท้องถิ่นปกป้องพื้นที่ได้
3. รัฐต้องกำหนดให้มีแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสนับสนุนการรักษาชุมชนดั้งเดิมที่ดำเนินการโดยท้องถิ่นและประชาชนเพื่อลดแรงกดดันความต้องการการพัฒนา

จากการศึกษากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องมรดกสถาปัตยกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ พบว่าเทศบาลตำบลท่าม่วงสามารถกำหนดให้ย่านการค้าเก่าในเขตเทศบาลตำบลท่าม่วงเป็นพื้นที่อนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ 2 รูปแบบ คือ กำหนดพื้นที่ในผังเมืองชุมชนเทศบาลตำบลท่าม่วงซึ่งเทศบาลมีอำนาจในการวางผังเองได้ หรือการออกเทศบัญญัติท้องถิ่นโดยใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พุทธศักราช 2522 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่น ๆ) ซึ่งทำให้เทศบาลตำบลท่าม่วงสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อประโยชน์แก่การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และสถาปัตยกรรม

2.6 กรณีศึกษาการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์

การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ หรือชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมหลายแห่งทั้งในต่างประเทศและในประเทศแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการในด้านแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์จากโบราณสถานมาสู่การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ จนกระทั่งนำมาสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาสำหรับโครงการวิจัยได้ โดยกรณีศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น และการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น มีวิวัฒนาการด้านการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์มายาวนาน ถือเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการอนุรักษ์เมืองและสามารถเป็นแม่แบบของหลายๆ ประเทศ เนื่องจากทั้งสามประเทศมีการปรับปรุงด้านกฎหมายอนุรักษ์ที่แยกย่านประวัติศาสตร์ออกจากโบราณสถาน ด้านการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ด้านการงบประมาณสนับสนุนการอนุรักษ์ และด้านการจัดตั้งองค์กรเพื่อให้ประชาชนและให้ท้องถิ่น

สามารถดำเนินการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยมีประเด็นการเปรียบเทียบการอนุรักษ์เมืองของทั้งสามประเทศดังนี้ คือ

1.1 จุดเริ่มต้นที่สำคัญในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ของทั้งสามประเทศเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาแตกต่างกัน โดยประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นในคริสต์ศักราช 1923 เมื่อ John D. Rockefeller ได้ให้ทุนสนับสนุนการบูรณะแบบสร้างใหม่ (reconstruction) เมือง Williamsburg มลรัฐ Virginia ต่อมาในคริสต์ศักราช 1931 รัฐบาลเมือง Charleston มลรัฐ North Carolina ออกเทศบัญญัติประกาศย่านอนุรักษ์ของเมืองโดยใช้ข้อกำหนดโซนนิ่งท้องถิ่น ส่วนประเทศอังกฤษเกิดขึ้นในคริสต์ศักราช 1966 เมื่อมีการศึกษาเมืองประวัติศาสตร์ Chichester, Chester, Bath และ York และผลการศึกษาที่เสนอแนะให้มีการกำหนดงบประมาณในการบูรณะ สำหรับประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นในคริสต์ศักราช 1966 เมื่อรัฐบาลได้ประกาศให้เมืองเกียวโตเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีของประเทศ ต่อมาในคริสต์ศักราช 1968 รัฐบาลท้องถิ่นของเมือง Kanazawa และเมือง Kurashiki ได้ออกเทศบัญญัติเพื่ออนุรักษ์ย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของเมือง จากจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ของทั้งสามประเทศ ทำให้มีการประกาศพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า ย่านประวัติศาสตร์ (Historic District) หรือหากย่านนั้นมีความสำคัญมากจะเรียกว่า ย่านภูมิสัญลักษณ์ (Landmark District) ประกาศตามกฎหมายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ คริสต์ศักราช 1966 ส่วนประเทศอังกฤษเรียกย่านที่มีการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ว่า พื้นที่อนุรักษ์ (Conservation Areas) ประกาศตามพระราชบัญญัติผังเมือง คริสต์ศักราช 1968 สำหรับประเทศญี่ปุ่นเรียกว่า ย่านอนุรักษ์กลุ่มอาคารประวัติศาสตร์สำคัญ (Dentotekiken Zobutsugan Hozon Chiku – Preservation District of Groups of Important Buildings) ประกาศตามกฎหมายอนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม คริสต์ศักราช 1950 ที่มีการปรับปรุงในคริสต์ศักราช 1975 โดยทั้งสามประเทศให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในประกาศย่านอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ด้วยตนเองโดยไม่มีการแทรกแซงจากรัฐบาลกลาง และสามารถขอรับแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ได้

1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น มีการจัดหาแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ทั้งในรูปของเงินช่วยเหลือ (Grants) และแรงจูงใจทางภาษี (tax incentives) โดยเงินช่วยเหลืออยู่ในลักษณะเงินสมทบในการสำรวจ ศึกษา วิจัย จัดทำแผน หรือการบูรณะซ่อมแซมอาคารที่มีคุณค่าจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นให้กับเจ้าของอาคาร สำหรับแรงจูงใจทางภาษียมีหลายรูปแบบ เช่น เจ้าของอาคารที่มีคุณค่าสามารถนำค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซมอาคารมาลดภาษีเงินได้ การยกเว้นภาษีมรดกสำหรับอาคารที่ขึ้นบัญชี และการลดหย่อนภาษีเงินได้ของเอกชนที่ได้บริจาคเงินเพื่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม เป็นต้น โดยทั้งสามประเทศมีการบูรณาการระหว่างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์กับระบบการขึ้นทะเบียนและการประกาศย่านอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ

1.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ทุกระดับตั้งแต่ระดับรัฐบาลกลาง ระดับมลรัฐ ระดับท้องถิ่น และองค์กรชุมชน ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ แต่ที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมาก คือ องค์กรชุมชนเนื่องจากในกระบวนการการขึ้นทะเบียนย่านประวัติศาสตร์และขอรับการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาลนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้อยู่อาศัยในชุมชน ดังนั้นองค์กรชุมชนในแต่ละพื้นที่จึงทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอนุรักษ์ด้วยเสมอ นอกจากนี้ทั้งสามประเทศยังมีกองทุนแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรอนุรักษ์ที่จัดตั้งโดยรัฐบาลและต่อมาเป็นอิสระจากการสนับสนุนของรัฐบาล โดยมีเงินทุนในการดำเนินงานมาจากค่าสมาชิก สำหรับประเทศอังกฤษมีกองทุนแห่งชาติเพื่อสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือความงามทางธรรมชาติ (The National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty) สหรัฐอเมริกามีกองทุนแห่งชาติเพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (National Trust for Historic Preservation) และญี่ปุ่นมีกองทุนแห่งชาติญี่ปุ่นเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Japan National Trust for Cultural and Natural Heritage Conservation)

1.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดวัตถุประสงค์และร่วมวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่างๆ และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการควบคุมและสนับสนุนให้เป็นไปตามแผนการอนุรักษ์ที่ได้จัดทำไว้ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการในการกลั่นกรองรูปแบบสถาปัตยกรรม (design review process) ซึ่งมักจะกำหนดในกฎหมายให้มีคณะกรรมการกลั่นกรอง (review commission) ระดับท้องถิ่น ทำให้สิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่มีรูปแบบที่เหมาะสมกลมกลืนกับลักษณะเฉพาะของย่านประวัติศาสตร์

ภาพที่ 2.12 เมือง Williamsburg

ภาพที่ 2.13 เมือง Charleston

(ภาพ www.city-data.com)

ค้นหาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2560)

ภาพที่ 2.14 เมือง Chester

(ภาพ www.stormfront.org)

ค้นหาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2560)

ภาพที่ 2.15 เมือง York

(ภาพ www.londoncosmopolitan.blogspot.com)

ค้นหาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2560)

ภาพที่ 2.16 เมือง Kanazawa

(ภาพ www.my.opera.com)

ค้นหาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2556)

ภาพที่ 2.17 เมือง Kurashiki (ภาพ www.travelanguist.com)

ค้นหาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พุทธศักราช 2556)

2. การอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

ประเทศไทยมีวิวัฒนาการด้านการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์มาได้ไม่นานเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น รวมทั้งไม่มีการปรับปรุงด้านกฎหมายอนุรักษ์ที่แยกย่านประวัติศาสตร์ออกจากโบราณสถาน ด้านการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ด้านการงบประมาณสนับสนุนการอนุรักษ์ และด้านการจัดตั้งองค์กรเพื่อให้ประชาชนและให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองของประเทศไทยดังนี้ คือ

2.1 จุดเริ่มต้นที่สำคัญในการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ของไทยเกิดขึ้นระหว่างพุทธศักราช 2521 – 2524 เมื่อคณะรัฐมนตรีมีการกำหนดแนวนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน และการกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี โดยเห็นชอบในข้อเสนอของคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบัน คือ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า หลังจากนั้น ได้มีการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ได้มีกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิศึกษาข้อมูล

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของอาคารเก่าในเมืองภูเก็ตแต่ไม่ได้มีการดำเนินการอนุรักษ์แต่อย่างใด จนกระทั่ง พุทธศักราช 2536 – 2537 เทศบาลเมืองภูเก็ต และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้จัดทำโครงการพัฒนาและอนุรักษ์ย่านการค้า เมืองเก่าภูเก็ต โดยได้มีการกำหนดพื้นที่ในย่านการค้าเก่าให้เป็นย่านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 และได้มีการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาอาคารและพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้น ได้มีหน่วยงานต่างๆ ทำการศึกษาวิจัยและดำเนินการในเรื่องการพัฒนาและอนุรักษ์ย่านชุมชนเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม เช่น ตลาดสามชุก ชุมชนริมคลองอัมพวา ชุมชนกาด กองดำ ชุมชนตรอกบ้านจีน และชุมชนเชียงคาน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเฉพาะแห่ง เฉพาะชุมชน ต่อมาในพุทธศักราช 2553 ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ร่วมกันจัดทำโครงการศึกษาวิจัย มาตรฐานที่อยู่อาศัยและชุมชนเพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าของเมือง ซึ่งถือว่าเป็นโครงการแรก ในประเทศไทยที่ศึกษาภาพรวมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการคงอยู่อย่างมีคุณภาพของย่านชุมชนเก่าในเมืองต่าง ๆ ของไทย

2.2 ประเทศไทยไม่มีกฎหมายหลักที่ว่าด้วยการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ ทำให้การอนุรักษ์ชุมชนจำเป็นต้องใช้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันร่วมกัน คือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่น ๆ) พระราชบัญญัติการผังเมือง พุทธศักราช 2518 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่น ๆ) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พุทธศักราช 2522 (และแก้ไขเพิ่มเติมในฉบับอื่น ๆ) รวมทั้งตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจในการออกกฎหมายท้องถิ่นเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และสถาปัตยกรรม อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่มีมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถประกาศย่านอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง โดยไม่มีแทรกแซงจากรัฐบาลกลาง

2.3 ประเทศไทยไม่มีการจัดหาแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ทั้งในรูปของเงินช่วยเหลือ (grants) และแรงจูงใจทางภาษี (tax incentives) อย่างเป็นทางการทำให้การอนุรักษ์และปรับปรุงฟื้นฟูอาคารที่มีคุณค่าจะอยู่ในรูปของการให้เงินสมทบช่อมแซม (matching fund) เป็นส่วนใหญ่ โดยใช้งบประมาณจากโครงการอนุรักษ์ชุมชนประวัติศาสตร์ร่วมกับงบประมาณสมทบจากเจ้าของอาคารที่เข้าร่วมโครงการ ส่งผลให้โครงการอนุรักษ์ชุมชนหลายโครงการไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

2.4 ประเทศไทย มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับชุมชน และองค์กรสนับสนุน เช่น กรมศิลปากร เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

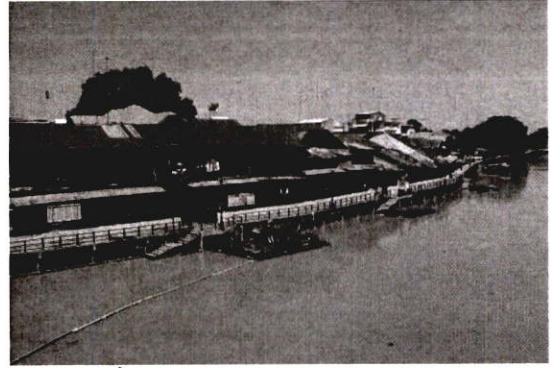
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเคหะแห่งชาติ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการ
อนุรักษ์และพัฒนาชุมชน สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาคมอิโคโมสไทย
เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่มี การดำเนินการเชิงนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองและ
ชุมชนประวัติศาสตร์ในระดับชาติ เพียงแต่มีโครงการที่ดำเนินการในทางปฏิบัติในระดับชุมชนและ
ระดับท้องถิ่นเท่านั้น โดยการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนดั้งเดิมมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน บาง
ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐ หรือเพื่อรักษามรดก
ทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ชมรมบ้านเก่าเมืองแม่ฮ่องสอน ภาคีคนรักเมืองสงขลา
คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร ประชาคมบางลำพู
คณะกรรมการชุมชน Old Phuket Town ชมรมตรอกบ้านจีน และชมรมอย่าลืม...โพธาราม เป็นต้น
ซึ่งการรวมกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัครที่ทำงานประสานงานระหว่างจากภาครัฐ ชุมชน และ
ภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

2.5 ประเทศไทยมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการกำหนด
วัตถุประสงค์และร่วมวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาย่านประวัติศาสตร์น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับ
ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น นอกจากนี้ ประเทศไทยยังไม่มีกระบวนการในการ
กลั่นกรองรูปแบบสถาปัตยกรรมในระดับท้องถิ่นซึ่งทำให้สิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ในชุมชนที่อยู่
อาศัยดั้งเดิมหลายแห่งมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมกลมกลืนกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เช่น การสร้าง
โรงแรมขนาดใหญ่ในชุมชนริมน้ำอัมพวาซึ่งแตกต่างจากเรือนแถวไม้ชั้นเดียวแบบดั้งเดิม ส่วนการ
กลั่นกรองระดับประเทศนั้น ประเทศไทยมีคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าซึ่ง
ประกอบด้วยกลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในการอนุรักษ์ แต่คณะกรรมการชุดนี้ไม่มีภาค
ประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักรวมอยู่ด้วยเลย

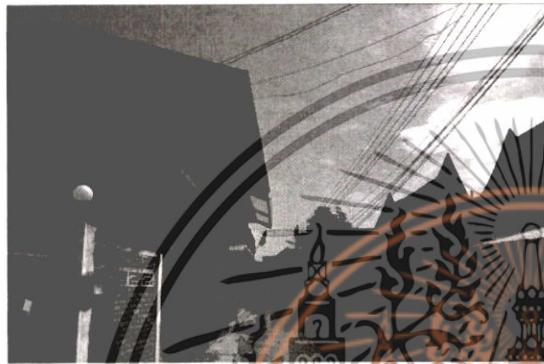
อาจกล่าวได้ว่า การอนุรักษ์ชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของไทยมีลักษณะต่างคนต่างทำ
เนื่องจากไม่ได้มีนโยบายและการสนับสนุนที่ชัดเจนจากรัฐบาลกลาง ทำให้ชุมชนและท้องถิ่นที่
ต้องการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของตนเองไม่มีทรัพยากรเพียงพอทั้งในด้านนักวิชาการ บุคลากร
แนวทางและแผนงาน และงบประมาณในการดำเนินงาน ส่งผลให้ชุมชนมีสภาพเสื่อมโทรมลงมาก
ยิ่งขึ้น และอาจสูญสลายไปในที่สุด

ภาพที่ 2.18 กรุงรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2.19 ตลาดสามชุก อ.สามชุก จ. สุพรรณบุรี

รูปที่ 2.20 ชุมชนตรอกบ้านจีน อ.เมือง จ.ตาก

รูปที่ 2.21 ชุมชนตลาดบน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ภาพที่ 2.22 ชุมชนริมหน้าจันทบูร อ.เมือง จ.จันทบุรี

ภาพที่ 2.23 ชุมชนริมคลองอัมพวา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

ภาพที่ 2.24 ชุมชนเชียงคาน อ.เชียงคาน จ.เลย

ภาพที่ 2.25 ชุมชนกาหลงคำ อ.เมือง จ.ลำปาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น และไทย พบว่าแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนที่มีความเป็นไปได้ คือ การสร้างความตระหนักให้ภาครัฐและประชาชนเห็นถึงคุณค่าความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของพื้นที่ การบูรณาการพื้นที่เข้ากับกระบวนการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยโดยการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในผังเมืองรวมหรือเทศบัญญัติท้องถิ่น มีระบบแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์สำหรับเจ้าของอาคารและชุมชนในการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่า มีคณะกรรมการกักต้อนกรอกรูปแบบสถาปัตยกรรมในของท้องถิ่น และไม่ควรมีโครงการที่อาจทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาในอนาคตได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการพัฒนาเมือง

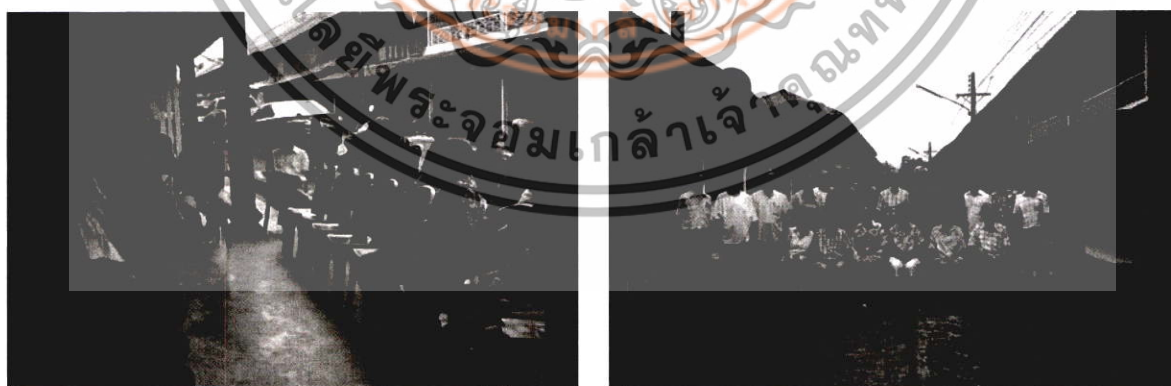
บทที่ 3

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมจะอธิบายถึงความเป็นมาของการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ การบันทึกข้อมูล การระบุคุณค่า ความสำคัญในด้านต่าง ๆ และการจัดทำแผนอนุรักษ์ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกวิธีอนุรักษ์ และการนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนอนุรักษ์ที่ได้วางไว้ในอนาคต

3.1 ความเป็นมาของการมีส่วนร่วมในโครงการวิจัย

จุดเริ่มต้นของโครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอสี จังหวัดชุมพร เกิดจากการพูดคุยหลายครั้งระหว่างผู้วิจัย นายฉัฐพล ใจสะอาด (นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาโพธิ์) อาจารย์บำรุง อุสุภาพ (อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอสี จังหวัดชุมพร) คุณอุมาวดี บำรุงวิรุฬห์รักษ์ และเครือข่ายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสี ในระหว่างที่ผู้วิจัย และนายโชติวิทย์ พงษ์เสริมผล กำลังดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมแบบการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา กลุ่มอาคารบนถนนวานิชบุรี อำเภอสี จังหวัดชุมพร สนับสนุนงบประมาณโดยกองทุนวิจัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พุทธศักราช 2555 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบนก็ยังไม่เกิดขึ้น

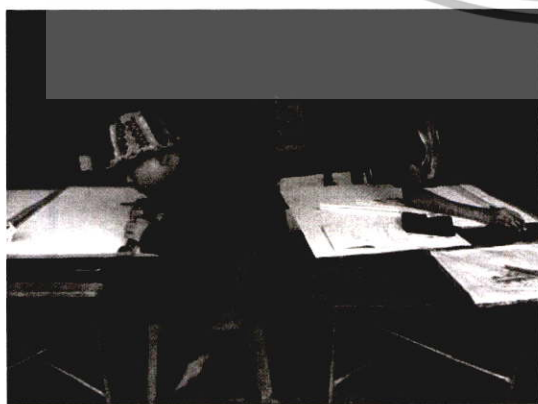
ภาพที่ 3.1 – 3.2 การประชุมร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องในวันที่ 5 มกราคม พุทธศักราช 2556 ณ ชุมชนตลาดล่าง

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับเครือข่ายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสีอีกหลายครั้ง ถึงการแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนตลาดบน จนกระทั่งนำมาสู่การจัดทำแบบเสนอโครงการวิจัยเรื่อง โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดบน อำเภอสวี จังหวัดชุมพร เสนอต่อส่วนบริหารวิชาการและวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และต่อมาได้รับการอนุมัติโครงการวิจัย โดยมี ระยะเวลาดำเนินการระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2559 – วันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช 2560 งบประมาณ 80,000 บาท

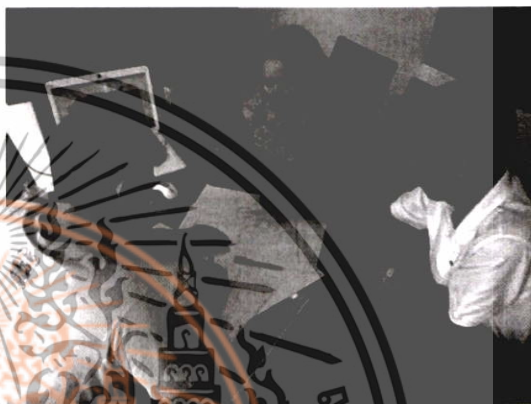
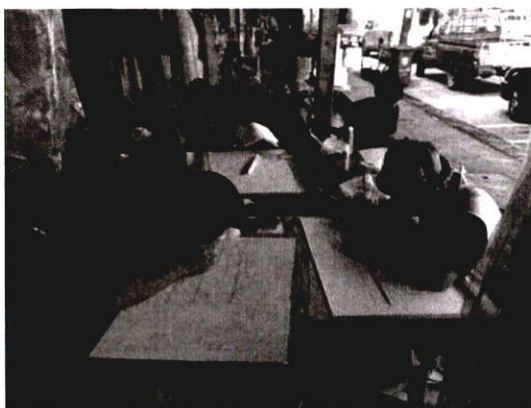
3.2 การสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1

ระหว่างวันที่ 15 – 22 ธันวาคม พุทธศักราช 2559 ผู้วิจัยพร้อมด้วยนักศึกษาระดับปริญญาโท สถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวน 10 คน ได้ร่วมกันสำรวจ ระบุ และบันทึกอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม บริเวณชุมชนตลาดบน ด้วยการใช้การถ่ายภาพ การจดบันทึก และการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบ พื้นดิน นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในด้านเศรษฐกิจสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนอีกด้วย หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ปรึกษารื้อกับผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนถึงแนวทางการทำงานในอนาคต ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดบน รวมทั้งความคิดเห็นในการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าของชุมชน

ภาพที่ 3.3 – 3.6 บรรยากาศการทำงานระหว่างวันที่ 15 – 22 ธันวาคม พุทธศักราช 2559

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.7 – 3.10 บรรยากาศการทำงานระหว่างวันที่ 15 – 22 ธันวาคม พุทธศักราช 2559

หลังจากการสร้างความสำเร็จกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้เริ่มจัดทำรายงานการวิจัยเบื้องต้นที่มีเนื้อหาประกอบด้วยความเป็นมาและความจำเป็นของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรมแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาของย่านชุมชนตลาดบน และสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ของย่านชุมชนตลาดบน โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาและสถาปัตยกรรมจากนายณัฐพล ใจสะอาด (นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาโพธิ์) อาจารย์บำรุง อุซุภาพ (อดีตประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเสวี จังหวัดชุมพร) คุณอุมาวดี บ่างวิรุฬห์รักษ์

3.3 การสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 2

ระหว่างวันที่ 28 กรกฎาคม – 2 สิงหาคม พุทธศักราช 2560 ผู้วิจัยพร้อมด้วยนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารจำนวน 6 คน ได้ร่วมกันสำรวจ ระบุ และบันทึกอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม

ของชุมชนตลาดบน ด้วยการใช้การถ่ายภาพ การจดบันทึก และการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการ ย่านเก่า...เล่าเรื่อง เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนตลาดบน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านภาพถ่ายต้นฉบับของย่านชุมชนเก่า รวมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญ และช่วยกันหาทางอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนที่เน้นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้อยู่อาศัยในชุมชน และเครือข่ายผู้สนใจประวัติศาสตร์

ภาพที่ 3.11 – 3.16 บรรยากาศการทำงานระหว่างวันที่ 28 กรกฎาคม – 2 สิงหาคม พุทธศักราช 2560

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลสรุปจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนด้วยวิธีการที่เหมาะสมมีความจำเป็น เพื่อที่จะรักษาพื้นที่สำคัญในด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิต นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตำบลนาโพธิ์อีกด้วย สำหรับการทำงานนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำงาน โดยเฉพาะการปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มสังคม และนักวิชาการในการกำหนดทางเลือกในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบน

การดำเนินการในระยะแรกนั้น ควรเริ่มที่การสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของชุมชนตลาดบน ให้แก่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นอันดับแรก มีการส่งเสริมให้เจ้าของอาคารและผู้อยู่อาศัยทำงานร่วมกัน โดยไม่ต้องพึ่งพางบประมาณจากภาครัฐ เช่น การทำความสะอาดหน้าบ้าน ถนน และพื้นที่โดยรอบชุมชน การปรับปรุงซ่อมแซมเรือนแถวไม้ที่มีความทรุดโทรม ถือเป็น การสร้างความสามัคคีและเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน ได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ ควรมีการตั้งกลุ่มอนุรักษ์ชุมชนตลาดบนเพื่อเฝ้าระวังภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับพื้นที่ในอนาคตได้ หลังจากนั้น ควรดำเนินการจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนที่ประกอบด้วยแผนระยะสั้น แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว โดยแต่ละแผนงานนั้นต้องมีผู้รับผิดชอบและงบประมาณสนับสนุนที่ชัดเจน

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้สร้างรายงานฉบับสมบูรณ์ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเครือข่ายอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสวี่ได้อ่านและตรวจสอบความถูกต้อง ต่อมานายณัฐพล ใจสะอาด นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาโพธิ์ ได้เขียนข้อความมาถึงผู้วิจัย ดังนี้

1. เทศบาลจะเอาเรื่องเข้าสภาเทศบาลเพื่อตราเป็นเทศบัญญัติ "ห้ามก่อสร้างบ้านเรือนบนถนนรัศมีนรกทั้ง 2 ด้าน และถ้าจะสร้างควรอนุรักษ์รูปแบบเดิม ๆ ไว้ ห้ามเกิน 2 ชั้น"
2. ถ้าจะซ่อมบ้านเก่าควรจะขออนุญาตสร้างจากเทศบาลเพื่อจะได้ทำรูปแบบเดิม ๆ เช่น ควรใช้ไม้จริงซึ่งยังพอมีหาได้ เช่น ไม้มาเดเซีย หรือไม้พม่า
3. เทศบาลจะดูแลและอนุรักษ์บ้านอาคารเก่า ๆ โดยเฝ้าระวังเกิดอัคคีภัยอย่างสุดความสามารถ
4. จะจัดประชุมเจ้าของบ้านเก่าบนถนนรัศมีนรกเพื่ออนุรักษ์ เช่น ทาสีน้ำมันไม้ให้เหมือนกัน
5. ถนนรัศมีนรก จะของบมาสร้างใหม่ให้ดูรับกับตัวอาคาร
6. เปลี่ยนไฟฟ้าเป็นหลอด LED ทั้ง 2 ข้างทางเร็ว ๆ นี้

บทที่ 4

ประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม

ประเด็นการวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของชุมชนตลาดบนจะอธิบายถึงการสำรวจและเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรม บัญชีอาคารที่มีคุณค่า และลักษณะทางสถาปัตยกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกวิธีการอนุรักษ์และพัฒนาที่เหมาะสม

4.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

ชุมชนตลาดบนเป็นย่านชุมชนเก่าและเป็นศูนย์กลางการค้าของอำเภอสวีที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกือบร้อยปี โดยก่อนหน้าที่จะมีการสร้างชุมชนตลาดบนนั้น การตั้งถิ่นฐานของชาวเมืองสวี จะอยู่สองฝั่งแม่น้ำสวีล้อมรอบไปด้วยสวนผลไม้และพื้นที่เกษตรกรรม หลังจากนั้นชุมชนเล็ก ๆ ริมแม่น้ำสวีเหล่านี้ได้รวมตัวกันจนกลายเป็นเมืองสวี

ต่อมาเมืองสวีถูกยุบเป็นอำเภอ ตามหลักฐานหนังสือกระทรวงมหาดไทยถึงราชเลขานุการที่ 1093/31217 ลงวันที่ 15 ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก 115 (ตรงกับพุทธศักราช 2439) ในเวลานั้นที่ทำการตั้งอยู่ ณ บ้านขุนคลังสมบัติพิบูล (ชาวบ้านเรียกท่านว่า ขุนคลังรุ่น) บุตรเขยหลวงภักดีสงคราม (ชาวบ้านเรียกท่านว่า ท่านรักษาเมือง) เพราะเป็นที่ทำการของเมืองมาก่อน หลังจากนั้นในพุทธศักราช 2440 ระหว่างที่ทำการอำเภอสวี ณ ตำบลสวี อำเภอสวี เมืองหลังสวน กำลังถูกก่อสร้างบริเวณริมแม่น้ำสวี อยู่ ณ ที่ทำการอำเภอ ได้ย้ายไปอยู่ ณ บ้านนายทองชุม ท่านตำบลปากแพรง จนกระทั่งการก่อสร้างแล้วเสร็จ และมีพิธีเปิดการใช้อาคารในวันที่ 16 เมษายน พุทธศักราช 2440 โดยมีหลวงเสวีวรราชเป็นนายอำเภอคนแรก

หลังจากนั้นในพุทธศักราช 2462 ที่ว่าการอำเภอสวีชำรุดไม่สามารถใช้ปฏิบัติราชการได้ จึงย้ายไปใช้บ้านพักของนายสกล บุญสมบัติ คหบดีอีกท่านหนึ่ง เป็นที่ว่าการอำเภอชั่วคราว ต่อมาในวันที่ 1

¹ เมืองสวี ตามพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ มีปรากฏตามคำให้การของชาวกรุงเก่าหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเมื่อพุทธศักราช 2310 ตามบัญชีรายชื่อหัวเมืองปักษ์ใต้ชื่อขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาลำดับที่ 48 เมืองสวี และว่าที่คลองสวี ที่บ้านนรา มีพลอยต่าง ๆ เมืองสวีมีหน้าที่ส่งส่วยพลอยต่อกรุงศรีอยุธยา แต่ตัวเมืองสวีในสมัยนั้นจะตั้งศาลาว่าการเมือง ณ ที่ใดไม่ปรากฏหลักฐาน

² ต่อมาเมืองหลังสวนถูกยกฐานะเป็นจังหวัด อำเภอสวีจึงขึ้นกับจังหวัดหลังสวน มณฑลชุมพร หลังจากนั้น มณฑลชุมพรถูกยุบเป็นจังหวัด และจังหวัดหลังสวนถูกยุบเป็นอำเภอ อำเภอสวีจึงขึ้นกับจังหวัดชุมพรจนถึงปัจจุบัน

³ ปัจจุบันพื้นที่บริเวณนั้น คือ ชุมชนตลาดเก่า ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสวี ใกล้กับสะพานรถไฟข้ามแม่น้ำสวี อยู่ห่างจากสถานีรถไฟสวีไปทางทิศเหนือราว 1 กิโลเมตร

เมษายน พุทธศักราช 2462 ที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ถูกสร้างแล้วเสร็จ ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาห่างจากรางรถไฟสายใต้ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 400 เมตร โดยมีถนนเชื่อมระหว่างสถานีรถไฟสวีกับที่ว่าการอำเภอ ต่อมาถนนเส้นนี้ได้รับการตั้งชื่อว่า ถนนรักษันรกิจ

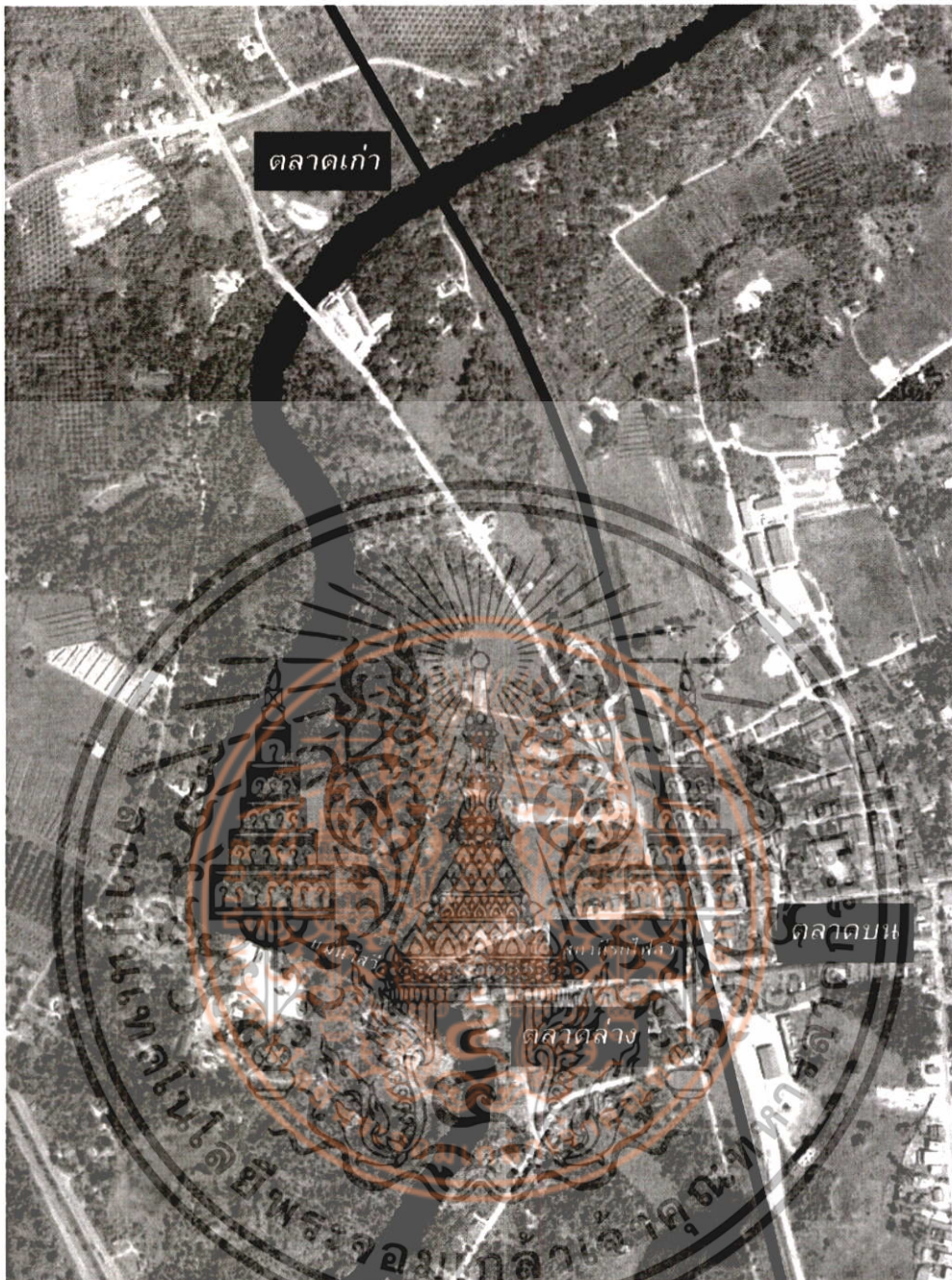
หลังจากนั้น ชาวบ้านซึ่งปักหลักทำมาหากินในชุมชนตลาดเก่าบางส่วนได้ย้ายมาทำมาหากินที่บริเวณชุมชนตลาดล่าง⁴ และชุมชนตลาดบน⁵ เนื่องจากชุมชนตลาดเก่าประสบปัญหาน้ำท่วมบ่อยครั้ง และการย้ายที่ว่าการอำเภอ นอกจากชาวบ้านท้องถิ่นแล้ว ยังมีคนจีนกวางตุ้ง แคะ เต๋วจิว และไหหลำ เป็นจำนวนมากได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพในพื้นที่ชุมชนตลาดล่างและชุมชนตลาดบน ส่งผลให้ชุมชนทั้ง 2 แห่ง เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอแทนชุมชนตลาดเก่า

ภาพที่ 4.1 ที่ว่าการอำเภอสวีหลังเก่า และเรือนแถวไม้สองชั้นบนถนนรักษันรกิจ ชุมชนตลาดบนในอดีต (ภาพ นายแพทย์วีระ สุนทรตระกูล)

⁴ ชุมชนตลาดล่างตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำสวีและสถานีรถไฟสวี สร้างขึ้นโดยนายมุตัน แซ่ฮุน และครอบครัวสุนทรตระกูล นายมุตันเป็นคนจีนเดินทางมาจากเกาะไหหลำและได้มาตั้งรกรากประกอบอาชีพประมงทางแถบชายทะเลอ่าวบ่อคาของอำเภอสวี ต่อมานายมุตันได้แต่งงานกับนางเขียว เอี่ยมตระกูล และปักหลักทำมาหากินในชุมชนตลาดเก่า ก่อนที่จะย้ายมาสร้างโรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ โรงไฟฟ้า โรงภาพยนตร์ และห้องแถวให้เช่าจนกลายเป็นตลาดสำคัญของอำเภอสวี มีร้านค้ามากมายตลอดสองฝั่งถนนวานิชบุรีจ เช่น ร้านขายเนื้อสัตว์ ร้านตัดผมสุภาพบุรุษ ร้านตัดผมสุภาพสตรี ร้านตัดเสื้อผ้าบุรุษ ร้านตัดเสื้อผ้าสตรี ร้านสอนตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี ร้านค้าของชำ ร้านขายสินค้าสำเร็จรูป ร้านขายอาหาร ร้านกาแฟ ร้านถ่ายภาพ และคลินิกผศุภครรภ์ เป็นต้น

⁵ ชุมชนตลาดบนตั้งอยู่ระหว่างสถานีรถไฟสวีและที่ว่าการอำเภอสวี พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนเป็นพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย และที่ราชพัสดุ ดูแลโดยกรมธนารักษ์

ภาพที่ 4.2 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงที่ตั้งของชุมชนตลาดเก่า ชุมชนตลาดล่าง สถานีรถไฟสวี และชุมชนตลาดคบน

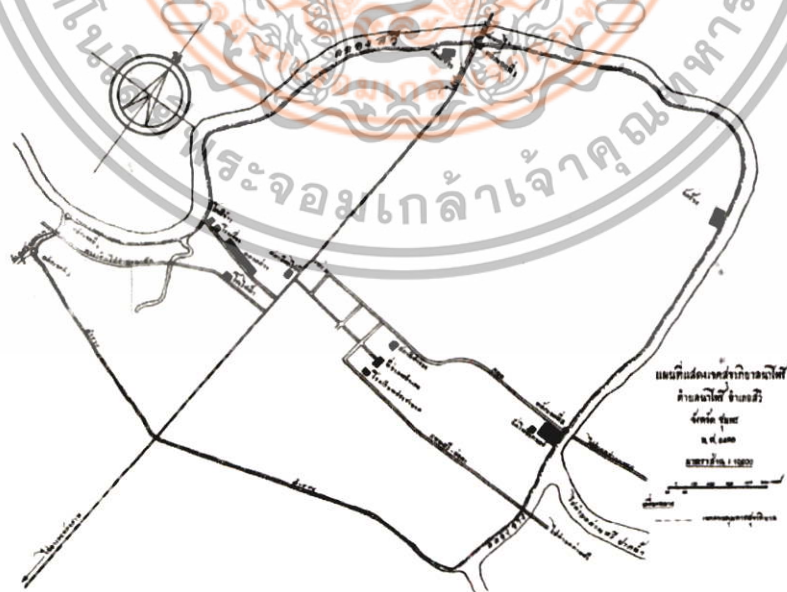
(ภาพ www.PointAsia.com)

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2479 นายคำ จิรธานี (ขุนจรูญศักดิ์ ประเสริฐ) นายอำเภอสวี พร้อมด้วย นายอุทัย ทิวหุด (นายฮวด ทิวหุด) สมุหบัญชี และนายแปลก อโศกวัฒน์นะ ศึกษาธิการอำเภอสวีในขณะนั้นได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนแห่งแรกของชุมชนตลาดคบนมีชื่อว่า “โรงเรียนบ้านนาโพธิ์” โดยใช้เงินกองทุนซึ่งได้จากการแสดงละคร ต่อมาได้รับเงินบริจาคสมทบจนสามารถสร้างอาคารเรียนได้สำเร็จในพุทธศักราช 2480 และได้เปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พุทธศักราช 2481 โดยผู้ที่มาเล่าเรียนส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของผู้อยู่อาศัยในชุมชนตลาดคบน ชุมชนตลาดล่าง และชุมชนโดยรอบ และเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในปี 2481 เดียวกันนี้ นายฮก บุญสมบัติ ซึ่งมีบิดาเป็น ชาวจีนฮกเกี้ยน ได้เปิด “โรงเรียนบุญสมบัติวิทยา” เพื่อรองรับลูกหลานชาวสวิที่ต้องการเรียนต่อในระดับมัธยม ซึ่งสมัยนั้นต้องเดินทางไปเรียนที่เมืองหลังสวนหรือเมืองชุมพร ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย และไม่สะดวกในการเดินทาง ปรากฏว่าโรงเรียนได้รับความนิยม และมีศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมากมาย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พุทธศักราช 2482 – 2488) ชุมชนตลาดล่างและชุมชนตลาดบนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นได้ใช้สถานีรถไฟสวีในการลำเลียงขนส่งเสบียงและเชื้อเพลิง โดยเฉพาะชุมชนตลาดล่างซึ่งมีทั้งโรงเรียน โรงเรียน และร้านค้าจึงเป็นจุดเสริมกำลังสำคัญของกองทัพญี่ปุ่น มีทหารญี่ปุ่นบางส่วนเข้ามาพักอาศัยในบ้านบนถนนวานิชขำรุ่ง และใช้บ่อน้ำข้างบ้านนายมุดันสำหรับอาบน้ำ โดยมีชาวบ้านในชุมชนทำหน้าที่เป็นล่ามในการติดต่อประสานงานให้ทหารญี่ปุ่น ในพุทธศักราช 2486 มีการทิ้งระเบิดของทหารฝ่ายสัมพันธมิตร 1 ครั้ง ทำให้หลังคาของบ้านเลขที่ 180 และ 182 ที่ชุมชนตลาดล่างได้รับความเสียหายจากเศษรางรถไฟตกใส่ซึ่งเป็นผลจากการที่รางรถไฟถูกระเบิด นอกจากนี้ยังมีหลุมระเบิดที่ปรากฏอยู่ตามทุ่งนา ริมสองข้างทางรถไฟ ที่ปรากฏหลุมบ่อน้ำขนาดใหญ่ก็มี 1 แห่ง ปัจจุบันถูกถนนตัดผ่านมีการถมดินไปเรียบร้อยแล้ว

ภายหลังสงครามยุติลง กิจการโรงเรียน และโรงเรียนข้าว รวมทั้งการค้าขายของชุมชนตลาดล่างและชุมชนตลาดบนยังคงเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในพุทธศักราช 2498 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งสุขาภิบาลนาโพธิ์ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร โดยชุมชนตลาดล่างและชุมชนตลาดบน ได้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ ทำให้ชุมชนทั้ง 2 แห่ง ได้รับการดูแลจากรัฐบาลท้องถิ่น ในด้านระบบสาธารณูปโภค ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.3 แผนที่ท้ายประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งสุขาภิบาลนาโพธิ์ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ลงวันที่ 17 กันยายน พุทธศักราช 2498 แสดงพื้นที่ชุมชนตลาดล่าง สถานีรถไฟสวี ชุมชนตลาดบน และที่ว่าการอำเภอ

(ภาพ ประกาศ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 72 ตอน 74 หน้า 128)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในขณะที่ชุมชนตลาดล่างและชุมชนตลาดบนยังคงเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น คือ ในวันที่ 24 มกราคม พุทธศักราช 2511 ที่ว่าการอำเภอพร้อมกับเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตลาดล่าง ชุมชนตลาดบน และอำเภอสวีได้ถูกเพลิงไหม้ ต่อมากรมการปกครองได้อนุมัติงบประมาณพิเศษให้ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอหลังใหม่บนพื้นที่เดิม และมีพิธีเปิดใช้งานเมื่อวันที่ 30 มกราคม พุทธศักราช 2512

หลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้ที่ว่าการอำเภอแล้ว ชุมชนตลาดล่างและชุมชนตลาดบนยังคงเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งพุทธศักราช 2520 เมื่อมีการสร้างถนนเพิ่มขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงผิวจราจรของถนนเดิมในเขตอำเภอสวีให้แข็งแรงและเรียบขึ้น ทำให้การขนส่งสินค้าและการเดินทางระหว่างชุมชนโดยทางรถยนต์ได้รับความนิยมมากขึ้น เพราะความสะดวกและรวดเร็วที่มีมากกว่าการเดินทางโดยทางเรือและทางรถไฟ ส่งผลให้การค้าขายของชุมชนตลาดล่างค่อย ๆ ชบเซาลง ร้านค้าดั้งเดิมหลายร้านได้ย้ายกิจการไปยังตลาดบนบริเวณสองฝั่งถนนริษย์นรกิจของชุมชนตลาดบน ปัจจุบัน ชุมชนตลาดล่างมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 31 ครัวเรือน ประชากรรวม 105 คน แบ่งเป็นชาย 39 คน และหญิง 66 คน อาคารและสิ่งปลูกสร้างของชุมชนถูกใช้เพื่อการพักอาศัยเป็นส่วนใหญ่

ในขณะที่ชุมชนตลาดล่างกลายเป็นชุมชนที่เงียบสงบ ชุมชนตลาดบนกลับเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีร้านค้ามากมายตลอดสองฝั่งถนนริษย์นรกิจ ถนนริษย์นรกิจซอย 1 ถนนริษย์นรกิจซอย 2 และถนนประชาร่วมใจ เช่น ร้านขายบิ๊ยะและเครื่องมือการเกษตร ร้านขายทอง ร้านขายเสื้อผ้า ร้านตัดผมสุภาพบุรุษ ร้านตัดผมสุภาพสตรี ร้านตัดเสื้อผ้าบุรุษ ร้านตัดเสื้อผ้าสตรี ร้านค้าของชำ ร้านขายสินค้าสำเร็จรูป ร้านขายอาหาร ร้านกาแฟ ร้านถ่ายภาพและร้านขายยา เป็นต้น รวมทั้งตลาดสด โรงฟืน โรงภาพยนตร์บุญสมบัติ⁶ ซึ่งเป็นโรงภาพยนตร์แห่งแรกของอำเภอสวี

ต่อมาในพุทธศักราช 2544 ทางราชการได้รื้อที่ว่าการอำเภอ และไปสร้างที่ว่าการอำเภอหลังปัจจุบันที่บ้านดอนรักษ์ หมู่ที่ 4 ตำบลสวี แต่โรงเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ ในระดับอำเภอยังคงตั้งอยู่ที่เดิม ทำให้ชุมชนตลาดบนยังคงบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางหลักของเทศบาลตำบลนาโพธิ์และอำเภอสวีเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา

4.2 การสำรวจและเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรม

การสำรวจและเก็บข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมมีความมุ่งหวังที่จะแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของอาคารที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบน ประกอบไปด้วยการเปรียบเทียบแผนที่และภาพถ่ายในอดีตกับปัจจุบัน การทบทวนเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาคาร การสำรวจและเก็บข้อมูลใช้วิธีการเดินสำรวจและสัมภาษณ์ผู้ครอบครองอาคาร โดยการสำรวจพื้นที่ทางทีมผู้วิจัยได้รับความร่วมมือ

⁶ ปัจจุบันตลาดสดและโรงฟืนกลายเป็นสถานที่เพื่อพักอาศัย ส่วนโรงภาพยนตร์บุญสมบัติเป็นสถานที่เก็บสินค้า เอกสารเป็นเอกสารที่ส่งงานวีซ่าหรือการเช่างานเพื่อการศึกษาค้นคว้า เมื่อผู้เช่าเดินเข้าไปเช่าประเพณีงานการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

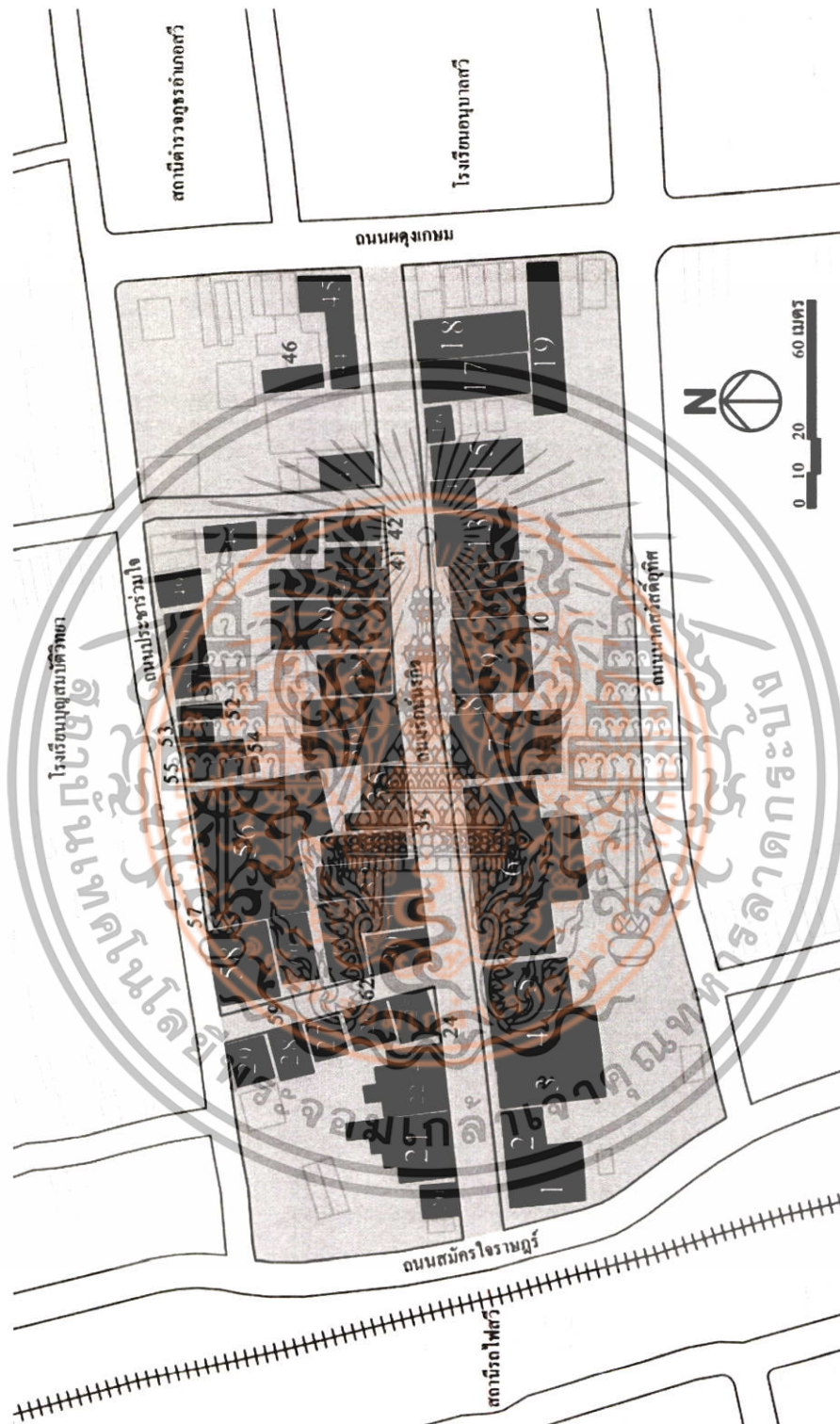
จากเทศบาลตำบลนาโพธิ์ และกลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมในพื้นที่ ผลของการสำรวจ และเก็บข้อมูลแสดงข้อมูลด้วยแผนที่ ภาพถ่าย และที่ตั้งของอาคารที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบน

ในการสำรวจและเก็บข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบนได้จัดทำเป็นรายการในแบบฟอร์ม ประกอบด้วยชื่ออาคารหรือกลุ่มอาคาร ที่ตั้ง เจ้าของหรือผู้ครอบครอง สถานะการครอบครอง อายุสมัย การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน ประวัติความเป็นมา รูปแบบทางสถาปัตยกรรม โครงสร้างและวัสดุหลักของอาคาร และสภาพอาคาร ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและเก็บข้อมูลนำมาจัดเป็นบัญชีอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบน โดยมีจำนวน 62 รายการ

บัญชีอาคารที่มีคุณค่าถือเป็นผลผลิตจากกระบวนการที่มาจากความร่วมมือร่วมใจระหว่างทีมนักวิจัย ผู้อยู่อาศัย องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยบัญชีอาคารที่มีคุณค่านี้สามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงร่วมกันในการระบุแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของชุมชนเพื่อที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาเมือง การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน การปรับปรุงคุณภาพการพักอาศัยและส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนตลาดบนยังคงเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ที่รักษาคุณค่าและความหมายให้แก่ผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือนสืบไป

4.3 บัญชีอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน

ภาพที่ 4.4 แผนที่แสดงตำแหน่งอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดบน
(ภาพ จากการสำรวจระหว่างวันที่ 15 – 22 ธันวาคม พุทธศักราช 2559)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมายเลข 1: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

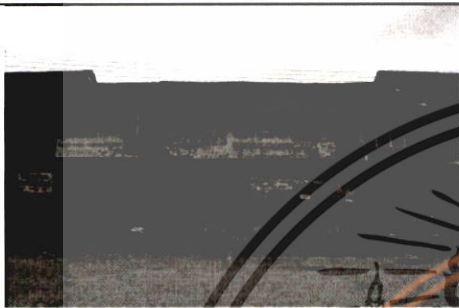
การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 002 เป็นสถานที่ขายอาหารตอนเช้าและตอนเย็น

บ้านเลขที่ 004 ร้านเทพประสิทธิ์เกสซ์ เป็นสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 002 – 004 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.5

หมายเลข 2: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 006 ร้านหมิงเซียง

บ้านเลขที่ 008 – 012 ร้านสุทธิพร เป็นสถานที่ขายปุ๋ย

ขายเมล็ดพันธุ์ควบคุม และอุปกรณ์การเกษตร

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 006 – 012 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.6

หมายเลข 3: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 014 ร้านจันทรมง เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์การเกษตร

และเครื่องมือช่าง

บ้านเลขที่ 016 ร้านน้ำไทยพานิช เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์การเกษตร

และเครื่องมือช่าง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 014 – 016 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.7

หมายเลข 4: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 018 ร้านอนันต์โอสถ เป็นสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน

บ้านเลขที่ 020 ร้านเขี้ยวทอง อติตรร้านขายทอง ปัจจุบันขายสละลอย

แก้ว และเครื่องประดับ

บ้านเลขที่ 022 ร้านเซ่งฮะ เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์การเกษตร

และเครื่องมือช่าง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 018 – 022 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.8

หมายเลข 5: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 024 ร้านชัยกิมลิ่ง เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์พื้นเมือง

บ้านเลขที่ 026 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 028 ร้านภทสิน เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์การเกษตรและเครื่องมือช่าง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 024 – 028 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.9

หมายเลข 6: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 9 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 030 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 032 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 034 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 036 – 038 เป็นสถานที่ขายเครื่องสังฆภัณฑ์

บ้านเลขที่ 040 – 042 ร้านสลามัต เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป

บ้านเลขที่ 044 เป็นบ้านว่าง

บ้านเลขที่ 046 ร้านผดุงศิลป์ เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์เครื่องนอน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 030 – 046 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.10

หมายเลข 7: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 5 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 048 – 054 ร้านผดุงศิลป์เฟอร์นิเจอร์ เป็นสถานที่ขายเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน

บ้านเลขที่ 056 ร้านเอี้ยวลูกเส็ง เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าพื้นเมือง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 048 – 056 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.11

หมายเลข 8: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 058 – 060 ร้านกุหลาบเฟอร์นิเจอร์ เป็นสถานที่ขายเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 058 – 060 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.12

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมายเลข 9: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 062 ร้านแจ๊สมิวสิก เป็นสถานที่รับซ่อมลำโพง ขายอุปกรณ์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน

บ้านเลขที่ 064 ร้านสุทธิศักดิ์โทรทัศน์

บ้านเลขที่ 066 ร้านกุหลาบการไฟฟ้า เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 062 – 066 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.13

หมายเลข 10: เรือนแถวครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 068 – 070 ร้านสุพจน์จักรยาน เป็นสถานที่ขายจักรยาน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 068 – 070 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.14

หมายเลข 11: เรือนแถวครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 072 ร้านฉวีรุ่ง แมนซอพ เป็นสถานที่รับตัดเสื้อผ้าสำหรับสุภาพบุรุษ

บ้านเลขที่ 74 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์ไฟฟ้า

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 072 – 074 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.15

หมายเลข 12: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 076 ร้านดิ่ง เป็นสถานที่รับตัดชุดไทย รับปะ เปลี่ยนซับ เปลี่ยนทรง และตัดขากางเกง

บ้านเลขที่ 078 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายเตาถ่าน และขายปุ๋ย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 076 – 078 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.16

หมายเลข 13: เรือนแถวครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 080 ร้านทวีสิน เป็นสถานที่ขายอาหารสัตว์ และขายของชำ

บ้านเลขที่ 082 – 084 ร้านเรืองโชค มินิมาร์ท เป็นสถานที่ขายสินค้า

อุปโภคและบริโภค

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 080 – 084 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.17

หมายเลข 14: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 086 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 088 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายอาหาร

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 086 – 088 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.18

หมายเลข 15: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 090 – 092 ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญพงษ์ 2 ซุมพร สาขาสวี

เป็นสถานที่ตัวแทนจำหน่ายมอเตอร์ไซด์ YAMAHA

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 090 – 092 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.19

หมายเลข 16: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 094 ร้าน SWET.COM เป็นสถานที่ให้บริการเล่นเกมส์

คอมพิวเตอร์ รับพิมพ์งาน และรับส่ง e-mail

บ้านเลขที่ 096 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 094 – 096 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.20

หมายเลข 17: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 098 ร้านเม้งการไฟฟ้า เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์ไฟฟ้า

บ้านเลขที่ 100 – 102 ร้านดั่งเฮง (เฮียฮู้) เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้า และ

รองเท้าสำเร็จรูป

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 098 – 102 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.21

หมายเลข 18: เรือนแถวครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 104 – 106 ร้านพี เอส เอ็กซ์เพลส เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์เครื่องเขียน ของชำร่วย และของที่ระลึก

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 104 – 106 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.22

หมายเลข 19: ตึกแถว 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 113 ห้างเค้นชัยเฟอร์นิเจอร์ เป็นสถานที่ขายเฟอร์นิเจอร์และเครื่องนอน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 113 ถนนผดุงเกษม

ภาพที่: 4.23

หมายเลข 20: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 001 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 003 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 001 – 003 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.24

หมายเลข 21: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 005 ร้านปัญญาการเกษตร เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์การเกษตร และเครื่องมือช่าง

บ้านเลขที่ 007 ร้านไทยฟ้า เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์การเกษตร และเสื้อผ้าสำเร็จรูป

บ้านเลขที่ 009 ร้านไชยวัฒน์ เป็นสถานที่ขายรองเท้า และกระเป๋า

บ้านเลขที่ 011 ร้านไทยเด่น เป็นสถานที่ขายของชำ และน้ำมันเครื่อง รถมอเตอร์ไซค์และรถยนต์

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 005 – 011 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.25

หมายเลข 22: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

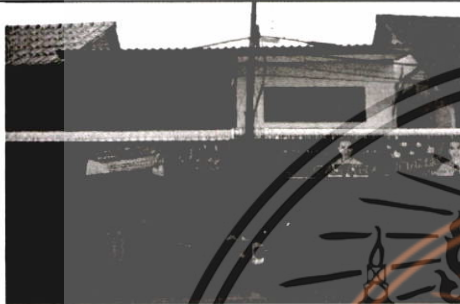
การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 013 ห้างทองโชคชัย 2 เป็นสถานที่จำหน่ายและรับซ่อมนาฬิกา

บ้านเลขที่ 015 ห้างหุ้นส่วนจำกัด วันชัยโชควัฒนา เป็นสถานที่ขายปลีกและขายส่งสินค้าอุปโภคและบริโภค

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 013 – 015 ถนนรัชมนรกกิจ

ภาพที่: 4.26

หมายเลข 23: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 017 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 019 ร้านค้าจูงนา เป็นสถานที่ขายรองเท้า และกระเป๋า

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 017 – 019 ถนนรัชมนรกกิจ

ภาพที่: 4.27

หมายเลข 24: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 021 สำนักงานคุณพงษ์ศักดิ์ จันทร์แก้ว บริษัท มิตรแท้ ประกันภัย จำกัด เป็นสถานที่ให้บริการทำประกันวินาศภัยทุกชนิด

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 021 ถนนรัชมนรกกิจ

ภาพที่: 4.28

หมายเลข 25: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 023- 025 ร้านสวี-สามหนุ่ม เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 023 – 025 ถนนรัชมนรกกิจ

ภาพที่: 4.29

หมายเลข 26: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 117 ร้านไสว เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผมสำหรับ
สุภาพบุรุษและสุภาพสตรี

บ้านเลขที่ 119 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 121 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 117 – 121 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.30

หมายเลข 27: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 123 เป็นสถานที่เก็บสินค้า

บ้านเลขที่ 125 ร้านบ้านแว่น เป็นสถานที่ให้บริการวัดสายตาและ
ประกอบแว่น

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 123 – 125 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.31

หมายเลข 28: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

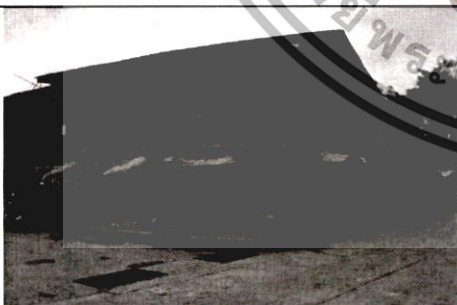
การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 127 – 129 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป

บ้านเลขที่ 131 ร้านเพชร เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผมสำหรับ
สุภาพบุรุษ

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 127 – 131 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.32

หมายเลข 29: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 127 – 129 ร้านวิฑูรย์การค้า เป็นสถานที่ขายปลีกและขาย
ส่งสินค้าอุปโภคและบริโภค

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 133 – 137 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.33

หมายเลข 30: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 027 ร้านยรรยง เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์เครื่องเขียน และ
บริการซักอบแห้งเสื้อผ้า

บ้านเลขที่ 029 ร้านอู๊ด เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผมสำหรับ

สุภาพบุรุษ

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 027 – 029 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.34

หมายเลข 31: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 031 ร้านวรวิทย์การพิมพ์ เป็นสถานที่ขายเครื่องส่งหมึกซ์

บ้านเลขที่ 033 ร้านวิมลรัตน์ เป็นสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน และ
ผลไม้

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 031 – 033 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.35

หมายเลข 32: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 031 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 033 ร้านจินตสิ่ง โอสด เป็นสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 035 – 037 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.36

หมายเลข 33: ตึกแถว 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 039 – 041 ร้านฉั่วเอ๊กหมิ่น เป็นสถานที่ขายของชำ

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 039 – 041 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.37

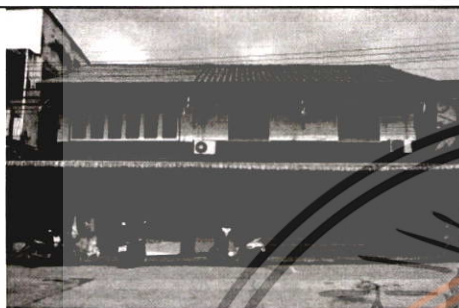
หมายเลข 34: ตึกแถว 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 043 ร้านผดุงศิลป์ โฟโต้เอ็กซ์เพรส เป็นสถานที่ให้บริการถ่ายรูป อัดรูปดิจิทัล ถ่ายเอกสาร เคลือบบัตร จำหน่ายและรับซ่อมนาฬิกา แว่นตา และเครื่องคิดเลข

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 043 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.38

หมายเลข 35: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 045 ร้านอมรภัณฑ์ เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์เครื่องเขียน อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์กีฬา ของขวัญ และของชำร่วย

บ้านเลขที่ 047 – 049 ร้านสนธิโฮสเทล เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 045 – 049 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.39

หมายเลข 36: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 051 ร้านน้องต้อง เป็นสถานที่ขายโทรศัพท์มือถือ

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 051 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.40

หมายเลข 37: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 053 ร้านขายสุ คลาสสิก เป็นสถานที่จำหน่ายเครื่องหนัง รองเท้า กระเป๋า และเข็มขัด

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 053 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.41

หมายเลข 38: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 055 – 057 ร้านเทพประสิทธิ์ เป็นสถานที่จำหน่ายยาแผนโบราณ (สมุนไพร) และยาแผนปัจจุบัน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 055 – 057 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.42

หมายเลข 39: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 059 – 061 พีทีเฮาส์ พีทีคิวเตอร์ เป็นสถานที่ให้บริการถ่ายเอกสาร พิมพ์งาน เข้าเล่มและเย็บปก และสอนพิเศษ

บ้านเลขที่ 063 ร้านศรีอรุณ เป็นสถานที่จำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป และเสื้อผ้าพื้นเมือง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 059 – 063 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.43

หมายเลข 40: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

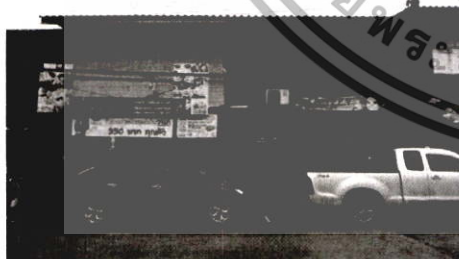
การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 065 เมธีรัตนพยาบาล เป็นสถานที่ให้บริการทางการแพทย์

บ้านเลขที่ 067 ร้านประพันธ์พาณิชย์ เป็นสถานที่ขายอุปกรณ์ไฟฟ้า และเครื่องมือช่าง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 065 – 067 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.44

หมายเลข 41: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

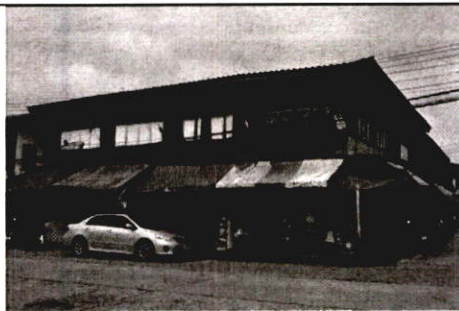
การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 069 ร้านกนกลักษณ์ เป็นสถานที่ขายชุดชั้นในสำหรับสุภาพสตรี เครื่องสำอาง เครื่องประดับ และของชำร่วย

บ้านเลขที่ 071 ร้านชาญญา เป็นสถานที่ขายรองเท้า

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 069 – 071 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.45

หมายเลข 42: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 071/1 ร้านกิงเจริญโภชนา เป็นสถานที่ขายอาหาร

บ้านเลขที่ 073 ร้านชนะพานิช เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป

บ้านเลขที่ 075 – 077 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป
และรองเท้า

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 071/1 – 077 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.46

หมายเลข 43: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 079 ร้านสมพงษ์พานิช เป็นสถานที่ขายอาหารสัตว์

บ้านเลขที่ 081 ร้านเรืองไชย เป็นสถานที่ขายของชำและรองเท้า

บ้านเลขที่ 083 ห้างทองเขาวราช เป็นสถานที่ขายทองรูปพรรณ

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 079 – 083 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.47

หมายเลข 44: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 087 กาลังอยู่ในระหว่างการปรับปรุง

บ้านเลขที่ 089 ร้านสุทธิศักดิ์ โทรทัศน์ เป็นสถานที่รับซ่อมโทรทัศน์
และคอมพิวเตอร์

บ้านเลขที่ 091 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายอาหารตามสั่ง

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 087 – 091 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.48

หมายเลข 45: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 093 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายกาแฟ

บ้านเลขที่ 095 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 097 ร้านมุ่มมุ่ม เป็นสถานที่ขายของชำ

บ้านเลขที่ 099 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 093 – 099 ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.49

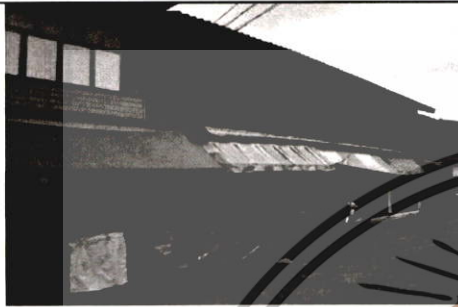
หมายเลข 46: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

เป็นบ้านร้าง

ที่ตั้ง: บ้าน ไม่มีเลขที่ ถนนรักษันรกิจ

ภาพที่: 4.50

หมายเลข 47: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 077/3 ร้าน POO-MOBILE เป็นสถานที่ขายโทรศัพท์มือถือ

บ้านเลขที่ 077/4 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 077/5 ร้าน J.T. สวีวินเทจ เป็นสถานที่ขายเสื้อผ้า

บ้านเลขที่ 077/5 ร้านบูม เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผมสำหรับ

สุภาพสตรี

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 077/3 – 077/6 ถนนรักษันรกิจ ซอย 2

ภาพที่: 4.51

หมายเลข 48: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 158/4 ร้านอาเด็ว เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผมสำหรับ

สุภาพบุรุษ

บ้าน ไม่มีเลขที่ติดกับบ้านเลขที่ 158/4 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้าน ไม่มีเลขที่คูหาที่ 3 ร้านคัปตันสปอร์ตเป็นสถานที่จำหน่ายถ้วยกีฬา

บ้าน ไม่มีเลขที่คูหาที่ 4 ร้านบู เป็นสถานที่ขายขนมจีน

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 158/4 และบ้าน ไม่มีเลขที่จำนวน 3 คูหา ถนนรักษันรกิจ ซอย 2

ภาพที่: 4.52

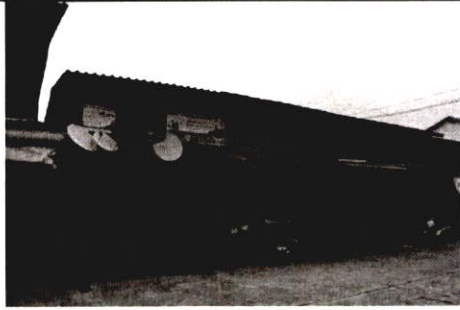
หมายเลข 49: เรือนแถวครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 152 – 154 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายอาหารตอนเช้า

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 152 – 154 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.53

หมายเลข 50: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 4 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 144 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายของชำ

บ้านเลขที่ 146 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 148 ร้านน่องนกชาลอน เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผม
สำหรับสุภาพสตรี

บ้านเลขที่ 150 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 144 – 150 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.54

หมายเลข 51: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 142 ร้านจินตนาเสริมสวย เป็นสถานที่ให้บริการแต่งผม
สำหรับสุภาพสตรี

บ้านเลขที่ 140 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 138 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 138 – 142 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.55

หมายเลข 52: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 136 ร้านมาลัย เป็นสถานที่ให้บริการตัดเสื้อผ้าสำหรับ
สุภาพสตรี

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 136 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.56

หมายเลข 53: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 2 คูหา

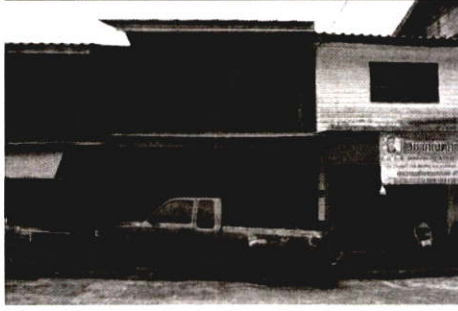
การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 132 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 134 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 132 – 134 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.57

หมายเลข 54: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 130 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 130 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.58

หมายเลข 55: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 128 บ้านครูวันทนี (ครูกุย) เป็นสถานที่สอนพิเศษ

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 128 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.59

หมายเลข 56: อดีต โรงภาพยนตร์ครบวงสมบูรณ์

การใช้สอย:

เป็น โกดังเก็บสินค้า

ที่ตั้ง: บ้าน ไม่มีเลขที่ ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.60

หมายเลข 57: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 128/1 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่พักอาศัย และขายผลไม้ ไม้กวาด รองเท้าแตะ และกะลามาพร้าว

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 128/1 ถนนประชาร่วมใจ

ภาพที่: 4.61

หมายเลข 58: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 124 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 124/1 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 124/2 ไม่มีชื่อร้าน เป็นสถานที่ขายกล้วยเดี่ยว

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 124 - 124/2 ถนนรักษันรภิก ซอย 1

ภาพที่: 4.62

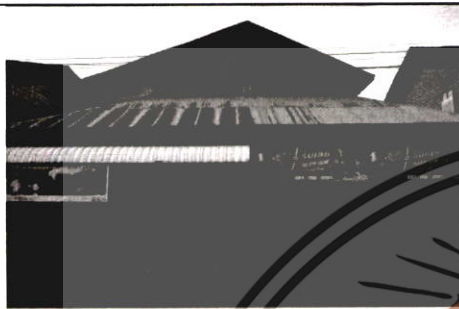
หมายเลข 59: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 122 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 122 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.63

หมายเลข 60: อดีตตลาดสดของชุมชนตลาดบน

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 122/1 – 122/2 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 122/3 – 122/4 เป็นโกดังเก็บสินค้า

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 122/1 – 122/4 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.64

หมายเลข 61: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 161/1 – 161/2 เป็นสถานที่พักอาศัย

บ้านเลขที่ 118 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 161/1 – 161/2 และ 118 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.65

หมายเลข 62: เรือนแถวไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 คูหา

การใช้สอย:

บ้านเลขที่ 116 เป็นสถานที่พักอาศัย

ที่ตั้ง: บ้านเลขที่ 116 ถนนรัชมนรกกิจ ซอย 1

ภาพที่: 4.66

4.4 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่มีคุณค่าบริเวณชุมชนตลาดบนที่มีเอกลักษณ์ คือ ช่องทางเดินใต้พื้นชั้นบน กว้าง 1.20 – 1.50 เมตร เสาลอยด้านหน้าอาคารเป็นเสาสี่เหลี่ยมจัตุรัสใช้ไม้เป็นวัสดุหลัก มีการตกแต่งด้วยการเซาะร่อง มีกันสาดยื่นเพื่อกันแดดกันฝน หลังคามีความลาดชันสูง กระเบื้องหลังคาดั้งเดิมเป็นกระเบื้องซีเมนต์สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนหรือที่เรียกว่ากระเบื้องว่าว ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ หลังคาหันลาดด้านหน้าอาคารมุงด้วยสังกะสี หรือกระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ บาน ประตูล่างเป็นบานเฟี้ยมไม้แผ่นเรียบ ส่วนใหญ่มี 8 – 10 บาน แล้วแต่ความกว้างของเรือนแถวไม้ เหนือประตูบานเฟี้ยมชั้นล่าง และเหนือหน้าต่างชั้นบนเป็นช่องลมสำหรับระบายอากาศ มีทั้งช่องลมไม้ตี ทแยง และช่องลมไม้แกะสลักเป็นลายพรรณพฤกษาแบบศิลปะจีน หน้าต่างเป็นบานไม้เปิดคู่ อาคารบาง หลังมีระเบียงด้านหน้า ราวระเบียงเป็นไม้ มีลวดลายสวยงาม พื้นที่ใช้สอยชั้นล่างเป็นห้องโถงโล่ง สำหรับการค้าขาย ส่วนชั้นบนเป็นที่พักอาศัยตั้งแต่แรกสร้าง

ในช่วงที่มีการออกสำรวจระหว่างวันที่ 15 – 22 ธันวาคม พุทธศักราช 2559 และระหว่างวันที่ 28 กรกฎาคม – 2 สิงหาคม พุทธศักราช 2560 ผู้วิจัยและนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ได้ร่วมกันดำเนินการบันทึก ข้อมูลอาคารด้วยวิธีการเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น และการเขียนแบบสถาปัตยกรรมด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้เป็นตัวอย่าง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. เป็นอาคารที่ยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้มากที่สุด
2. เป็นอาคารที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของย่านชุมชนตลาดล่าง
3. ได้รับอนุญาตจากเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

ภาพที่ 4.67 ทางเดินใต้พื้นชั้นบนของเรือนแถวไม้ 2 ชั้น

ภาพที่ 4.68 ประตูบานเฟี้ยม และช่องลมไม้แกะสลัก

ภาพที่ 4.69 พื้นที่ชั้นล่างของเรือนแถวไม้ 2 ชั้น

ภาพที่ 4.70 พื้นที่ชั้นล่างของเรือนแถวไม้ 2 ชั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบขยายผนังภายในชั้น 1 บ้านเลขที่ 038 ถนนรัชมนรก
 เขียนแบบโดย นายพงษ์ธร ตัญญาญจน์

ภาพที่ 4.71 แบบขยายผนังภายในชั้น 1 บ้านเลขที่ 038 ถนนรัชมนรก
 เขียนแบบโดย นายพงษ์ธร ตัญญาญจน์

แบบขยายผนัง 0 ชั้น 1 000 ผนังภายในชั้น 1 บ้านเลขที่ 011 ถนนรัชมนรก
 เขียนแบบโดย นายทศวรรษ ธัญญเจริญ

ภาพที่ 4.72 แบบขยายผนังภายในชั้น 1 บ้านเลขที่ 011 ถนนรัชมนรก
 เขียนแบบโดย นายทศวรรษ ธัญญเจริญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.73 แบบขยายผนังภายในชั้น 1 บ้านเลขที่ 055 ถนนรัชมนรกกิจ
เขียนแบบโดย นายณัฐพงศ์ แซ่ลิ้น

แบบขยายรูปปั้นผนังชั้น ๒ บ้านเลขที่ 0๓๘ ถนนรัชมนรกกิจชุมชนตลาดบน อำเภอสี จังหัดจุมพร มาตราส่วน ๑:๑๐
โดย นายณัฐพงศ์ ผลทิบุลย์ลาภ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐
DETAIL OF SECOND FLOOR FRONT WALL ELEVATION, HOUSE NO.038, RACHONAKIT ROAD, TALADBON CHOMBURI, SAKHONG DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE, SCALE 1:10, BY NATHANAT PONGTIBULLAPAK
FACULTY OF ARCHITECTURE, KING MONKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LAKSARABANG, MARCH 31, 2017

ภาพที่ 4.74 แบบขยายผนังภายนอกชั้น 2 บ้านเลขที่ 038 ถนนรัชมนรกกิจ
เขียนแบบโดย นายณัฐพงศ์ ผลทิบุลย์ลาภ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบขยายผนังชั้น 2 บ้านเลขที่ 056 ถนนรักษ์นรกิจ ชุมชนบ้านลำหม้อเหล็ก ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 0:00 โดย นายไพรัช พูลบุญธรรม
 DETAIL OF SECOND FLOOR FRONT WALL ELEVATION OF HOUSE NO.56, BANHOMAKET ROAD, TALAD BAN COMMUNITY, BANHOM DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE, SCALE 1:10
 BY MR. PRATICH POONBUENJIT, FACULTY OF ARCHITECTURE, KING MONSIEUR 6 INSTITUTE OF TECHNOLOGY LARDKABANG, APRIL 30, 2019

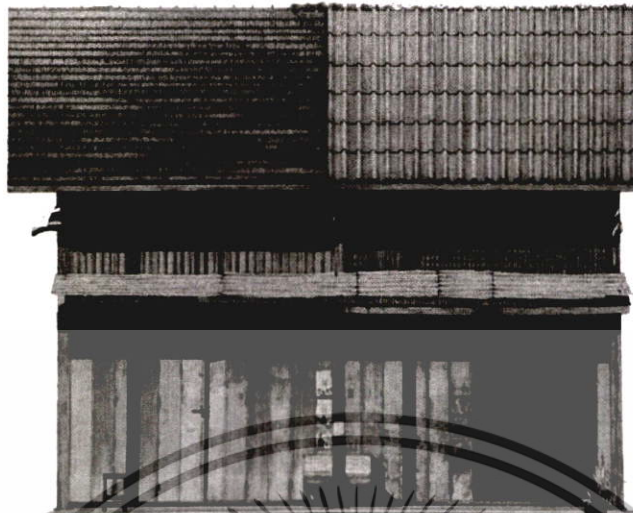
ภาพที่ 4.75 แบบขยายผนังภายนอกชั้น 2 บ้านเลขที่ 056 ถนนรักษ์นรกิจ
 เขียนแบบโดย นายไพรัช พูลบุญธรรม

แบบขยายบันได หน้า 007 และ 011 ถนนรักษ์นรกิจ ชุมชนบ้านลำหม้อเหล็ก ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 0:00 โดย นายไพรัช พูลบุญธรรม
 DETAIL OF STONE ENTRANCE OF HOUSES NO.009 AND 011, BANHOMAKET ROAD, TALAD BAN COMMUNITY, BANHOM DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE, SCALE 1:10
 BY MR. PRATICH POONBUENJIT, FACULTY OF ARCHITECTURE, KING MONSIEUR 6 INSTITUTE OF TECHNOLOGY LARDKABANG, APRIL 30, 2019

ภาพที่ 4.76 แบบขยายป้ายร้านค้า บ้านเลขที่ 007 และบ้านเลขที่ 011 ถนนรักษ์นรกิจ
 เขียนแบบโดย นายไพรัช พูลบุญธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปด้านหน้า เรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 009 - 011 ถนนรัชชบุรี
 FRONT ELEVATION OF HOUSE NO.009-011 RACHBURU ROAD, THAKAD BAN CHUMPHU, SING BURET, CHUMPHON PROVINCE. SCALE 1:20
 DR. AN. PONGPAT SUWAN, FACULTY OF ARCHITECTURE, SING BURET'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LAMPHUNG, APRIL 2017

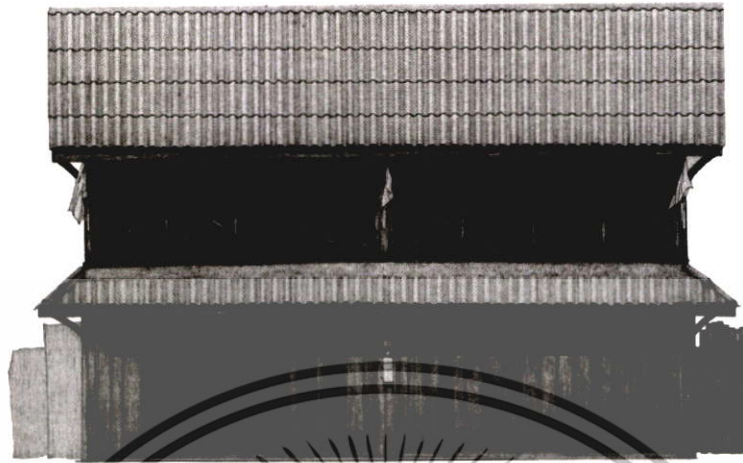

รูปด้านหน้า เรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 036 - 038 ถนนรัชชบุรี
 FRONT ELEVATION OF HOUSE NO.036-038 RACHBURU ROAD, THAKAD BAN CHUMPHU, SING BURET, CHUMPHON PROVINCE. SCALE 1:20
 DR. AN. PONGPAT SUWAN, FACULTY OF ARCHITECTURE, SING BURET'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LAMPHUN, APRIL 2017

ภาพที่ 4.77 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 009 - 011 ถนนรัชชบุรี
 เขียนแบบโดย นายธนิต ลิขิตยลธำ

ภาพที่ 4.78 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 036 - 038 ถนนรัชชบุรี
 เขียนแบบโดย นายพรพิพัฒน์ ศีกหาญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปด้านหน้า เรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 055 - 057 ถนนรักษนรกิจ
 THE FRONT ELEVATION OF HOUSES NO. 055-057 BANNOKAKIT ROAD, TALAD SON COMMUNITY, BANLI DISTRICT, CHAMPHON PROVINCE
 BY MR. ARCHERA ROHARATH, FACULTY OF ARCHITECTURE, KING MONHOLU'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY, LAEK KASABANG, APRIL 03, 2017

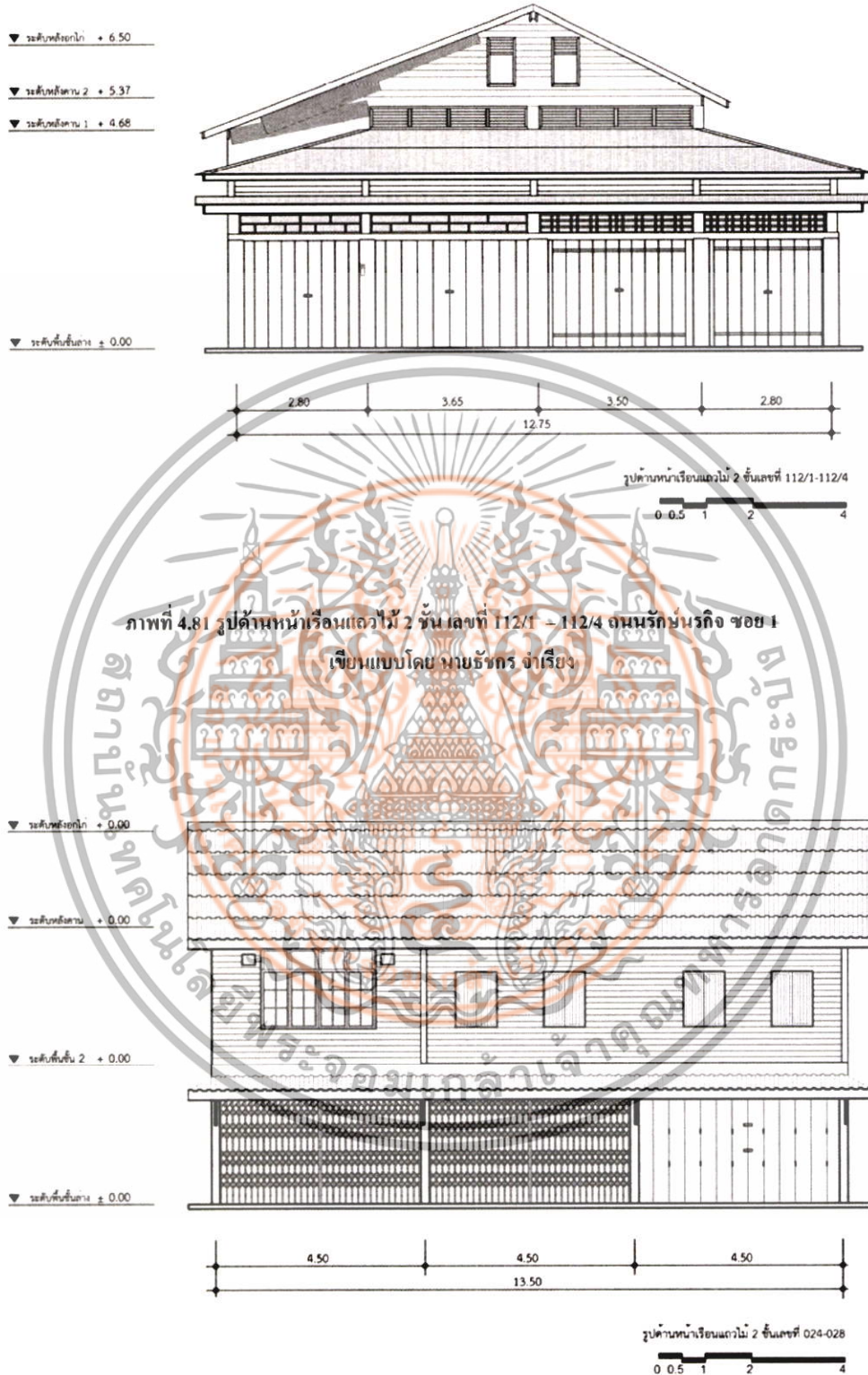
ภาพที่ 4.79 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 055 - 057 ถนนรักษนรกิจ
 เขียนแบบโดย นายบรรรต เพื่องษ์พรหม

รูปด้านหน้า เรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 054 - 056 ถนนรักษนรกิจ
 THE FRONT ELEVATION OF HOUSES NO. 054-056 BANNOKAKIT ROAD, TALAD SON COMMUNITY, BANLI DISTRICT, CHAMPHON PROVINCE
 BY MR. ARCHERA ROHARATH, FACULTY OF ARCHITECTURE, KING MONHOLU'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY, LAEK KASABANG, APRIL 03, 2017

ภาพที่ 4.80 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 054 - 056 ถนนรักษนรกิจ
 เขียนแบบโดย นายอชิร ก่อแก้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.81 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 112/1 - 112/4 ถนนรัชมนรังกิจ ซอย 1
เขียนแบบโดย นายรัชกร จำเริญ

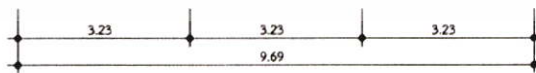
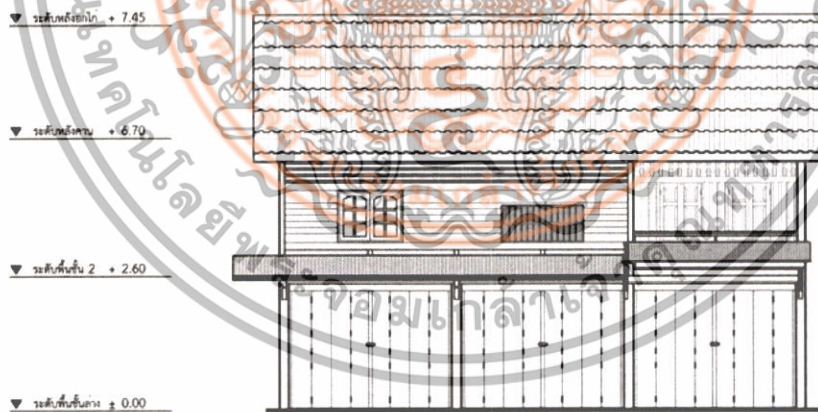
ภาพที่ 4.82 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 024 - 028 ถนนรัชมนรังกิจ
เขียนแบบโดย นายพงศธร ตัญญาญณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้นเลขที่ 123/125

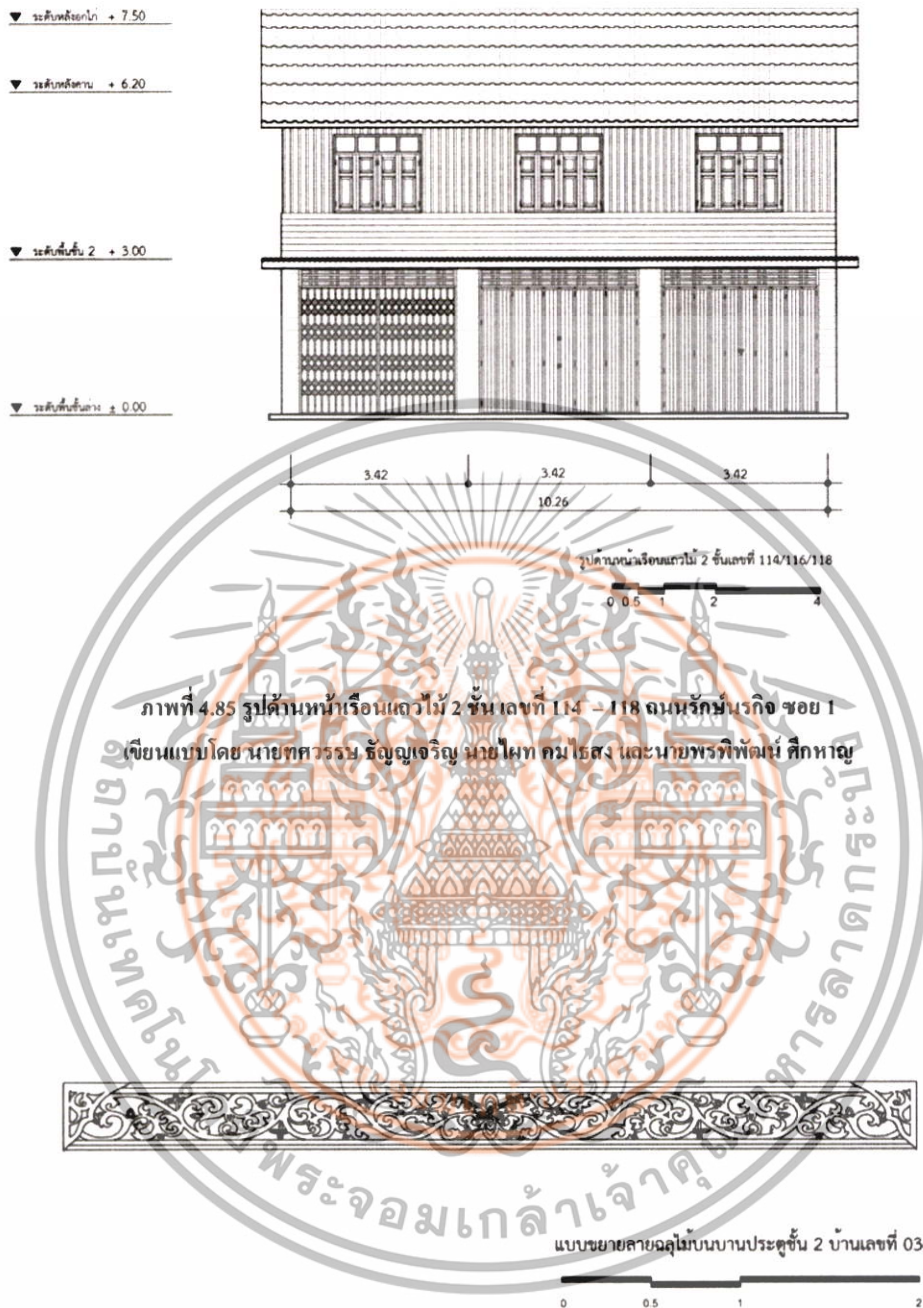
ภาพที่ 4.83 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้นเลขที่ 123 - 125 ถนนรัชมนรก ซอย 1
เขียนแบบโดย นายพงศธร ตัญญาญจน์

รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้นเลขที่ 127/129/131

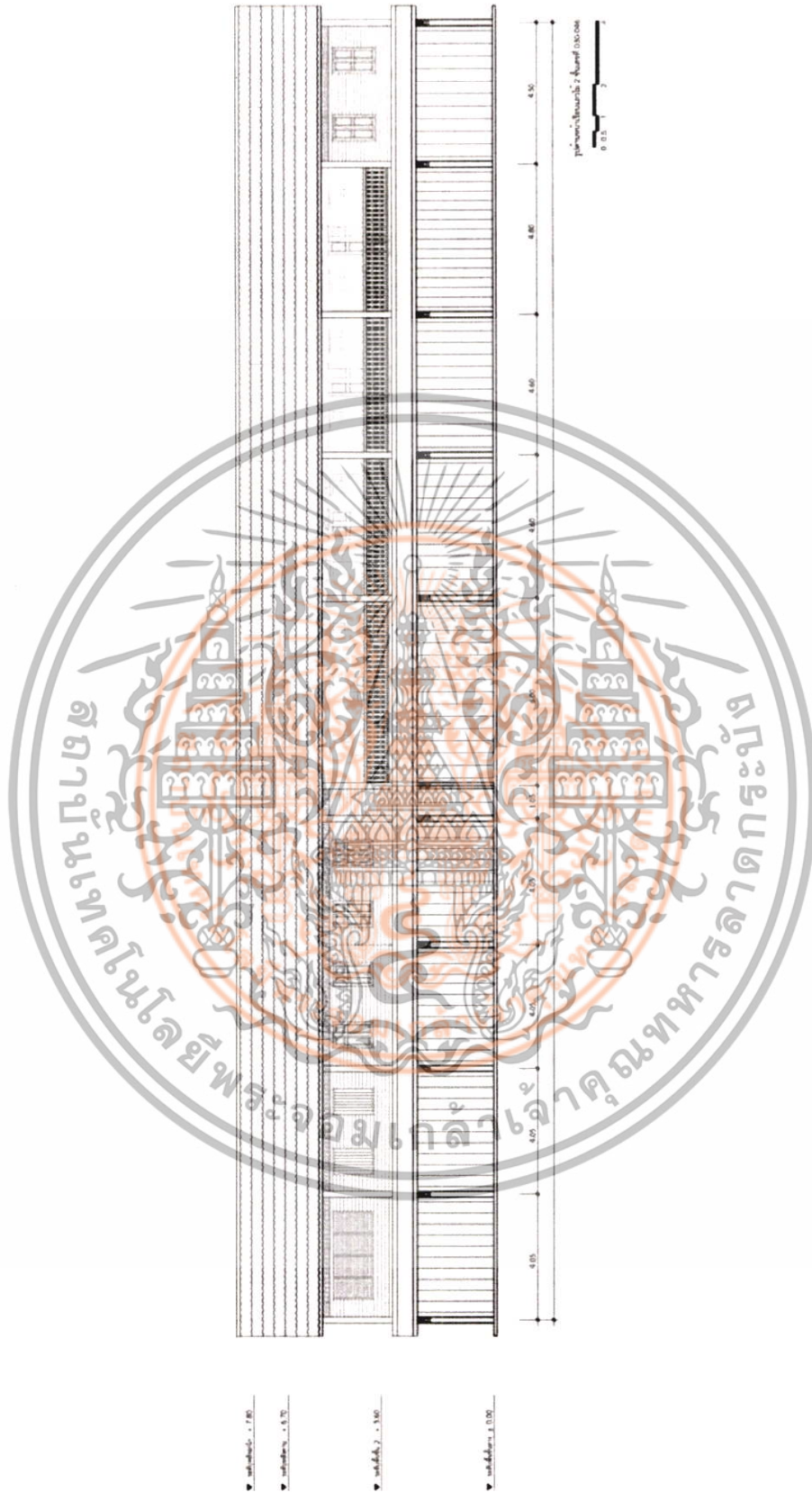
ภาพที่ 4.84 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 127 - 131 ถนนรัชมนรก ซอย 1
เขียนแบบโดย นายปวิชญ์ ปุญญถาวร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.86 แบบขยายลายฉลุไม้บนบานประตูชั้น 2 บ้านเลขที่ 036 ถนนรัชมนรังกิจ
เขียนแบบโดย นายทศวรรษ รัษฎเจริญ นายไพฑูรย์ คมไธสง และนายพรทิวพัฒน์ สึกหาญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.87 รูปด้านหน้าเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เลขที่ 030 – 046 ถนนรักษนรกิจ

เขียนแบบโดย นายทศวรรษ รัชฎญเจริญ นายไพศก คมไธสง และนายพรทิวพัฒน์ ตึกหาญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.5 การประเมินด้านความแท้และบูรณภาพขั้นต้นของอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน

การประเมินอาคารที่มีคุณค่าในพื้นที่ชุมชนตลาดบนในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการประเมินขั้นต้นเท่านั้นเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณของโครงการ โดยการประเมินขั้นต้นประกอบด้วยการประเมินบูรณภาพ (assessment of integrity) เพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบดั้งเดิมของอาคารที่มีคุณค่านั้นอยู่ครบเพียงใด และการทดสอบความแท้ (test of authenticity) เพื่อหาหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าลักษณะและคุณภาพดั้งเดิมของอาคารที่มีคุณค่านั้นเป็นอย่างไร โดยเฉพาะทางกายภาพ โดยข้อสรุปที่ได้จากการประเมินขั้นต้นจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการประเมินอย่างละเอียดต่อไป และข้อมูลที่ได้จะใช้ในการตัดสินใจเลือกวิธีการอนุรักษ์ที่เหมาะสม โดยผลการประเมินขั้นต้นมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. การประเมินบูรณภาพ (assessment of integrity) หมายถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ (wholeness) และการไม่ถูกรบกวน (intactness) ขององค์ประกอบเดิมของอาคาร พบว่าโดยส่วนใหญ่องค์ประกอบเดิมของอาคารยังอยู่ครบ ยกเว้นอาคารบางหลังที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เช่น การต่อเติมพื้นที่ใช้สอยทั้งภายนอกและภายใน การติดตั้งเครื่องปรับอากาศภายในห้องต่างๆ เป็นต้น

2. การทดสอบความแท้ (test of authenticity)

- 2.1 ความแท้ในด้านรูปแบบหรือการออกแบบ (authenticity in design) พบว่าโดยส่วนใหญ่อาคารยังสามารถรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ได้ โดยเฉพาะสภาพภายนอกอาคาร ส่วนสภาพภายในอาคารมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเจ้าของอาคารในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เช่น การต่อเติมพื้นที่อาคาร และการเปลี่ยนรูปแบบประตูและหน้าต่าง เป็นต้น

- 2.2 ความแท้ในด้านวัสดุ (authenticity in material) พบว่าโดยส่วนใหญ่อาคารยังสามารถรักษาวัสดุดั้งเดิมไว้ได้ ยกเว้นอาคารบางหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุกรุผนัง วัสดุปูพื้น วัสดุผนังหลังคา และระดับพื้นภายในอาคาร

- 2.3 ความแท้ในด้านฝีมือช่าง (authenticity in workmanship) พบว่าโดยส่วนใหญ่อาคารยังสามารถรักษาวิธีการก่อสร้างแบบเดิมได้

- 2.4 ความแท้ในด้านสภาพโดยรอบ (authenticity in setting) พบว่าโดยส่วนใหญ่อาคารยังสามารถสภาพโดยรอบไว้ได้ ยกเว้นอาคารบางหลังมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น การถมพื้นที่โดยรอบอาคาร และการเปลี่ยนแปลงสภาพโดยรอบ เป็นต้น

4.6 การพิจารณาคุณค่าความสำคัญทางสุนทรียภาพของอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน

การพิจารณาคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ (aesthetic value) ของอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าในพื้นที่ชุมชนตลาดบนจะใช้แนวทางของกฎบัตรบูรรา (the Burra Charter) ซึ่งอธิบายว่าเป็นคุณค่าที่รับรู้จากประสาทสัมผัสต่างๆ ได้แก่ รูปทรง ขนาด สี ผิวสัมผัส และวัสดุ ที่ประกอบขึ้นเป็นกายภาพของสถานที่ทางประวัติศาสตร์นั้น และยังครอบคลุมถึงสัมผัส กลิ่น และเสียงที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ และการใช้สอยสถานที่นั้นด้วย คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพนี้แบ่งคุณค่าออกเป็น 2 ด้าน คือ คุณค่าทางศิลปกรรม (artistic value) เช่น ความสวยงามของลวดลายตกแต่งบนอาคาร และคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (architectural value) เช่น รูปทรงอาคารหรือรูปแบบโครงสร้างอาคารที่สวยงาม มีลักษณะเฉพาะ เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถนำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยสนองความต้องการของคนปัจจุบันได้

จากการวิจัยพบว่า คุณค่าทางศิลปกรรมของอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าในพื้นที่ชุมชนตลาดบนอยู่ที่ความสวยงามของการตกแต่งอาคารที่ยังคงรักษาสภาพดั้งเดิมไว้ได้ และคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารอยู่ที่ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะที่ได้รับการออกแบบที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้คุณค่าทางสุนทรียภาพแล้ว อาคารยังมีคุณค่าทางการศึกษาวิจัย (research value) ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาในอนาคตได้ เช่น การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา สถาปัตยกรรม เทคนิคและวิธีการก่อสร้าง และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางรถไฟ เป็นต้น

ดังนั้น การอนุรักษ์และพัฒนาหลักฐานทางสถาปัตยกรรมของชุมชนตลาดบนด้วยวิธีการที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็น และควรได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการรักษามรดกทางสถาปัตยกรรมของตนเองได้

บทที่ 5

สรุปผลและเสนอแนะ

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอศรี จังหวัดชุมพร ได้มาจากกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานวิชาการ หน่วยงานบริหาร และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ของเทศบาลตำบลนาโพธิ์ในการดำเนินงานร่วมกับคณะผู้จัดทำ โดยได้รับการสนับสนุนจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ตั้งแต่การศึกษาประวัติความเป็นมา การออกสำรวจและระบุแหล่งมรดกทางสถาปัตยกรรม รวมทั้งการนำเสนอในรูปแบบของแผนที่มรดกวัฒนธรรม ดังนั้น ข้อมูลต่าง ๆ ในรายงานฉบับนี้จึงเป็นสิ่งที่ทุก ๆ ฝ่ายจะได้นำมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น เทศบาลอาจใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การออกแบบระบบสาธารณูปโภค การวางแผนปรับปรุงภูมิทัศน์ การปรับปรุงฟื้นฟูชุมชน ตลอดจนการวางแผนพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนภาคธุรกิจเอกชนอาจใช้เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันจะนำมาซึ่งเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ในขณะที่ภาคสังคมอาจนำมาใช้เพื่อการปลุกฝังให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจถึงแหล่งมรดกอันมีค่าของเมืองซึ่งจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจชาวชุมชนตลาดบน

5.1 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบน

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. การระบุคุณค่าความสำคัญ ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมชุมชนทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural heritage) เช่น อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่า พื้นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) เช่น วิถีชีวิต ประเพณี และภาษา เป็นต้น หลังจากนั้นควรประชาสัมพันธ์ การสื่อความหมาย และการปลูกจิตสำนึกในเรื่องคุณค่าของพื้นที่ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญ

2. การดำรงรักษาคุณค่าความสำคัญ ควรมีการกำหนดวิธีการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับคุณค่าความสำคัญ สำหรับการรักษาความแท้ (authenticity) และบูรณภาพ (integrity) ควรใช้วัสดุ ฝีมือช่างและวิธีการที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรมีการสืบทอดองค์ความรู้และวิธีการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง

3. **ด้านองค์กรและกฎหมายข้อบังคับ** ควรมีองค์กรที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์ที่เป็นรูปธรรม มีระเบียบปฏิบัติด้านการอนุรักษ์อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ และควรจัดทำแนวทางการพัฒนาหรือออกแบบหรือระเบียบปฏิบัติในการอนุรักษ์ที่สามารถใช้อ้างอิงได้ร่วมกัน

4. **การจัดทำแผนบูรณาการ** ควรบรรจุการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมให้เป็นส่วนหนึ่งในวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเมือง รวมทั้งมีการจัดทำแผนการอนุรักษ์ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และได้รับความเห็นชอบจากผู้อยู่อาศัยในชุมชน

5.2 แนวทางการจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบน

การจัดทำแผนงานอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดบนประกอบด้วยแผนงานระยะสั้น แผนงานระยะกลาง และแผนงานระยะยาวดังนี้ คือ

1. แผนงานระยะสั้น

1.1 สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของพื้นที่ โดยจัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายถึงพื้นที่ที่เป็นจุดกำเนิดของชุมชน การทำป้ายหรือสัญลักษณ์ดังกล่าวต้องมีความกลมกลืนกับสภาพโดยรอบ รวมทั้งการให้รางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นของเมืองหรือจังหวัด

1.2 สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการตั้งกลุ่มที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์โดยชุมชนเอง และเพื่อเฝ้าระวังภัยคุกคามต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชน

2. แผนงานระยะกลาง

2.1 สำรวจเพื่อจัดทำขอบเขตย่านชุมชนเก่าที่ชัดเจนโดยพิจารณาจากองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชน ลักษณะเฉพาะทางกายภาพ กิจกรรมและการเชื่อมโยงกิจกรรมนั้นด้วยพื้นที่ลักษณะต่าง ๆ สภาพปัจจุบันของพื้นที่ที่ยังคงมีหลักฐานทางกายภาพหลงเหลืออยู่ และการเห็นชอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

2.2 จัดทำบัญชีแหล่งมรดกวัฒนธรรมชุมชนเพื่อจะ ได้ร่วมกันหาหนทางในการส่งเสริมให้เกิดการรักษา

2.3 ดำเนินการอนุรักษ์อาคารตัวอย่างตามหลักวิชาการ โดยให้เป็นหนึ่งในโครงการภายใต้แผนพัฒนาของเมืองด้านการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชน

3. แผนงานระยะยาว

3.1 บูรณาการตำแหน่งอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่า และแหล่งมรดกวัฒนธรรมของชุมชนกับฐานข้อมูลทางผังเมืองของเทศบาลตำบลนาโพธิ์ เนื่องจากแผนที่ดิจิทัลที่ใช้ในการระบุตำแหน่งแหล่งมรดกวัฒนธรรมเป็นแผนที่ที่เทศบาลใช้อยู่เป็นประจำ การนำชั้นข้อมูลตำแหน่งอาคาร

และสถานที่ที่มีคุณค่ามรดกวัฒนธรรมมาเพิ่มเติมในฐานข้อมูลแผนที่ของเทศบาลจะทำให้เทศบาลสามารถระบุอาคารหรือพื้นที่ที่จะต้องมีการดำเนินการเป็นพิเศษเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้

3.2 ควบคุมการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมโดยห้ามรื้อถอนอาคารที่คงลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ส่วนอาคารที่สร้างใหม่ควรมีมาตรการควบคุมด้านความสูง รูปแบบและวัสดุเพื่อให้กลมกลืนกับลักษณะของชุมชนและพื้นที่โดยรอบ และควรทำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนให้เอகชนได้ยึดถือก่อสร้าง

3.3 รักษาสภาพแวดล้อม โดยการกำหนดความสูงและขนาดของอาคารมิให้ข่มหรือบดบังอาคารดั้งเดิม กำหนดขนาดและตำแหน่งที่ติดตั้งป้ายโฆษณาทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งอาจกำหนดวัสดุและกลุ่มโทนสีของอาคารที่ไม่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม

3.4 พื้นฟูแหล่งโบราณคดีและแหล่งประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ยังคงมีร่องรอยอยู่ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงสภาพและการเข้าถึง รวมทั้งการให้ป้ายสัญลักษณ์สื่อความหมายที่ชัดเจน นอกจากนี้ควรมีการรักษาความสะอาดและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน

3.5 สร้างแรงจูงใจโดยการยกเว้นหรือลดภาษีที่ท้องถิ่นจัดเก็บ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน สำหรับเจ้าของอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม และเจ้าของอาคารได้มีการอนุรักษ์อาคารไว้เป็นอย่างดี

3.6 จัดหาแหล่งเงินทุนภายนอกในการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม โดยร่วมกับองค์กรภาคประชาชน

3.7 จัดหาวัสดุและช่างฝีมือที่มีคุณภาพสำหรับการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่า

3.8 ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งจะส่งผลดีสำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

3.9 ส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยได้มีรายได้มากขึ้นซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตและการอยู่อาศัยในชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณชุมชนตลาดบน อำเภอสวี จังหวัดชุมพร แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างเครือข่ายของนักวิจัย ชาวบ้านในชุมชนตลาดบน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายผู้สนใจอนุรักษ์ชุมชนท้องถิ่นในการสำรวจและบันทึกข้อมูลชุมชนตลาดบนในด้านประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม ดังนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครือข่ายที่สร้างขึ้นมานี้ควรดำเนินการตามแผนงานที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด มีการปรึกษาหารือเพื่อ
ร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ควรมีการเรียกร้องให้รัฐบาลกลางเข้ามาสนับสนุนท้องถิ่นที่ต้องการอนุรักษ์มรดก
วัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้มีทรัพยากรเพียงพอทั้งในด้านนักวิชาการ บุคลากร แนวทางและแผนงาน
และงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งจะมีส่วนช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติเอาไว้ได้อีกทาง
หนึ่งด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553. **โครงการศึกษาวิจัยมาตรฐานที่อยู่อาศัยและชุมชนเพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าของเมือง**. รายงานฉบับสมบูรณ์เสนอต่อการเคหะแห่งชาติ
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัชฉิทธิ. 2552. **การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงธนีสร์ พิมลเสถียร. 2556. **การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ร้อยโทนายแพทย์โอภาส บุญสิทธิ. **เมืองสวี**. ที่ระลึกงานฉาปนกิจศพ นางเรียบ (บุญสิทธิ) ปุณฺณถาวร. วันที่ 5 เมษายน 2554
- วารสารเมืองโบราณ. 2556. **ย่านเมืองเก่าและการอนุรักษ์**. ปีที่ 39 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2556. กรุงเทพมหานคร : ด้านสถาปัตย์
- สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยแผนกพิทักษ์มรดกสยาม. 2560. **นายวัฒนธรรม : ใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์
- Arnstein, Sherry R. 1969. *"A Ladder of Community Participation for Underdeveloped Countries"*. *Journal of the American Institute of Planners*. Vol.35 No.4, pp. 216 – 224
- Burns, Wilfred. 1963. *New Town for Old : The Technique of Urban Renewal*. London: Leonard Hill Books Ltd.
- Chapin, F. Stuart, Jr. and Kaiser, J. Edward. 1979. *Urban Land Use Planning 3rd ed.* Chicago: University of Illinois Press.
- Chapin, F. Stuart, Jr. et. al. 1995. *Urban Land Use Planning 4th ed.* Chicago: University of Illinois Press.
- Cohen, Nahoum. 1999. "Methodology". *Urban Conservation*. Massachusetts: The MIT Press.
- Feilden, M. Bernard & Jokilehto, Jukka. 1998. *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*. Second edition, Rome: ICCROM.
- Fitch, James Marston. 2001. *Historic Preservation: Curatorial Management of the Built World 5th ed.* Virginia: University Press of Virginia.
- Manley, Sanra and Guise, Richavol. 1998. "Conservation in the Built Environment". *Introducing Urban Design: Interventions and Response*. Singapore: Longman Singapore Publishers (Pte) Ltd.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

Sanoff, Henry. 1978. *Designing With Community Participation*. Pennsylvania: Dowden, Hutchinson & Ross, Inc.

Tyler, Norman. 2000. *Historic Preservation: An introduction to Its History, Principles, and Practices*. New York: W.W. Norton & Company.

Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter 1987).

http://www.international.icomos.org/charters/towns_e.pdf (accessed 30 กรกฎาคม พุทธศักราช 2560)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้